

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

TÁRSADALMI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám »József« 527.

Hirdetések

felvétele ugyanott

— 2 — Budapest, május hó 31. — 2 —

Krónika.

Az apja fia.

— máj. 29.

Az ország kirakatában halni meg, tulajdonképpen borzalmas és kétségbeejtő dolog. Hetek, hónapok óta vivódott előttünk Kossuth Ferencz az elmúlással; ez az ő legszemélyesebb, legszomorubb ügye teljes nyilvánosság előtt folyt le, beláttunk a sötét betegszoba minden zugába, láttuk tarlón kelt fehér szakállát, hallottuk mély hörgését, küzködő sóhajait: mindezt a publicitás nevében. Amihez minden állatnak erendő joga van, hogy ha érzi a végét, elbujhasson, egy rekettyésben halhasson meg, az embertől megtagadta a sors, akárha megfizettetné vele emberi volta kiválóságát, mert hiszen mentől nagyobb a halandó, annál nyilvánosabb, áttetszőbb a halálos kálváriája. Barbár szokás ez; de annyira beleékelődött a köztudatba, hogy immár senkise ütközik meg rajta és nem lát benne förtelmes kíváncsiságot, jogtalan tolakodást, pökhendi nihilizmust, hanem: jogot, a nyilvánosság elemi jogát. Vajjon minden jognak ez a keletkezési módja?

*

Nem tartozott sem a Condék, sem a Pittek — a dicsőség hitbizományosai — közé és messze állott az apja kiválóságától. Kossuth Lajos neve nem nyomta, hanem emelte. A temperamentuma is más volt, a szónoki készsége, az életfölfogása is. Mégsem volt kis ember, mert hiánytalanul megőrizte a Kossuth-szó örökét, ezt a csodálatos Duna kincsét, amely örökké bizonyítéka marad, hogy ez az ország alkalomadtán hinni tud. Nem volt sem Herbert, sem Petőfi Zoltán, sem „folytatása, sem befejezése, sem katasztrófája az apai névnek, hanem egyéniség, amely a maga szerény mivolta ellenére is meg tudott állani a saját lábán. Az április 14-iki Kossuth messze vetődött attól a sápadt arczu, olaszos bajuszu férfiutól, aki mindig csöndes mesgyéken mozgott, és örökké a kiegyenlítés hive volt. Mikor az országba jött, mindenki azt várta tőle, hogy az apa tőkéjét fogja kamatoztatni, ehelyett csöndes negációja volt Kossuth Lajos szenvedelmének, korrekturája a 49-es események tulásainak. Ezt az életet így megélni, ezt a szerepet így megjátszani nagy bátorság kellett, és hogy sikerült, örökzöld

babérágot jelent a sirján. Ez az ő nagysága, hogy egy chevalier tudatos szerénységével Kossuth Ferencz mert lenni, és hogy be tudta bizonyítani, hogy amit a világ gyöngeségnek látott, tulajdonképp bölcsesség volt, amit a készség hiányának, meggyőződés, amit oportunitizmusnak, egy szép élet színes tapasztalata. Milyen könnyű lett volna a helyzete a petróleumos, vagy boroshordók tetején; ő ehelyett kétszer is megragta a szót, mielőtt irt, mindig megtisztította a penát és a saját kezével jegyezte fel az élete folyását. A történelem hivatása ezt a memoárt méltányolni és belőle a maradandót megőrizni. Mi csak azt látjuk, hogy ez az élet szép, férfias és rokonszenves volt, igaz és bátor minden ízében, érdekes a szó becsületes értelmében. Emberi volt, és ha igaz a legnagyobb essayista fölfogása, hogy egyes országok története tulajdonképp a nagy férfiak pontos életrajza, akkor Kossuth Ferencz biográfiája beleillik a sorba, mert úgy élte át az életet, amilyennek hitte és amilyennek a sors kezéből kapta.

*

Földi pályafutásának bizonyára legérdekesebb mozanata az volt, mikor szemtől-szembe állott az uralkodóval, aki miniszterévé nevezte ki. Ki gondolta volna ezt Debreczen után? És mi lehetett ennek a két férfinak az érzése, amikor végre a Burgban találkoztak össze utaik? Ezt a csomót kifogástalanul oldotta meg és a Kossuth-név épp oly csorbitatlanul került ki a bécsi császári palotából, mint a Habsburgoké. Azután végigszenvedte a koalíció minden diadalát, és nem lett kisebb, amikor a kapitulációra, sőt annak ratifikálására került a sor. Egy kudarcból sem vonta ki magát és a párt testvérharczából is épen került ki. Mi volt az oka? Hogy passzív lélek volt, ahogy passzív a költő s a művész és ahogy passzív minden bölcs. Így a bukásban talán még nagyobb volt, mint a diadalokban, és ez szomorú, de nemes reliefet adott életének. A Thökölyek, Rákócziak melanchóliája volt ez, modern köntösben, a ma éles megvilágításában. Egy országban, ahol mindenki győzni akar, mert a győzelem existenciát jelent; ahol a fiataloké az ég és a föld, ahol a vihar az igazság legfőbb őre, ez az öreg, törődött ember keresetlen vigaszul szolgált mindazoknak, akik benne a tanulságot és nem egy történelmi név képviselőjét akarták meglátni. Nap-nap után bebizonyította, hogy a becsületes kudarc nem a halál kaszája, a bukás meg a két-

ségbeesés nem azonos fogalmak, hanem emberi sorsot jelentenek, amelyet szelid bölcseséggé, derüs megnyugvássá, örök reménységre változtatni a mi hűvös jogunk. Ha valahol, akkor Magyarországon van ilyen világítótoronyra szükség; nálunk kell a negativumot életre kelteni, értékét megtalálni, megállapítani, mert a sors az európai szárazföldön a Duna-Tisza vidékén kapcsolódik össze legélénkebben a diadal csatazajával. »Lass das Vergangene vergangen sein«: a Faust börtönjelenetének ezt a pár szerény szavát senkiségi magyarázta jobban, mint Kossuth Ferencz, aki ha költőnek születik, szonettek, ha zeneszerzőnek; fugákat irt volna.

*

Szépen és egyenletesen élt tehát. A földi sors minden rekeszét megismerte, megbecsülte és megértette. Talán nem illett bele egészen a korába, politikai környezetébe, a nemzet várakozásaiba. Más fátylát vagy kardot csinált volna a Stradivariusból, amelyben az apja nagy lelke élt. Ő csak a harmóniát kereste benne, ami államférfinak hiu ábránd, de költőnek a legszentebb igazság.

Syrion.

Levél Oblomovhoz.

Itt mi a csenddel takarózunk
És a halállal álmodunk.
Éles kacaj, siró sikoltás
Nem veri fel az otthonunk.

Szelid álommadárkák kelnek
A szívünk eresze alatt,
S ha jő az ősz, elég minékünk,
Ha egy pihéjük ittmaradt.

A portánkon béke harangoz,
Ásítva zárjuk a kaput.
Nem ijedünk fel éjszakánként,
S nem keltjük fel, mi elaludt.

Vágyak Néváján nem szánkázunk,
Pihenten csügged két karunk.
Benne ujszülött perczek mellett
Halott éveket ringatunk.

Lelkünkön kétség molya nem rág,
Velünk hizik az unalom.
Repkény vagyunk, kik annak élünk,
Hogy fel ne kuszszunk a falon.

Falu Tamás.

Olyan korban élünk, amelyben szükségtelen dolgok teszik egvedüli szükségleteinket.

Hegyi történet.

Irtta: ASBÓTHNÉ FERENCZI SÁRI. (5)

— Olvastam, az volt az első francia könyv, amelyet egészen megértettem. Én is, nagyon szeretem.

— De nem úgy, mint én, — a Magda hangja mindig melegebben, őszintébben csengett — mert lássa, tulajdonképpen én is egy Cyrano vagyok, ha nem lett volna pisze az orrom és szép magas lenne a termetem, akkor színész nő lettem volna, de a külsőm megölte a vágyamat és azért utálok magamat, valahányszor tükörbe nézek. »Elvették tőlem a babért, a rózsát, mindent, ami sokat ért« — idézte halkan és nagyot sóhajtott.

Egy ideig hallgattak, aztán kisült, hogy tulajdonképpen Sarkadi is Cyrano, a férfi lassan, akadozva beszélt, mintha nehezeire esnék a vallomás, amelyet most vett ajkára először. Neki is átka a külseje, azért utálja, elhanyagolja és nemtörődömségbe burkolódik.

— Magduska, lássa, nekem se lehet sohasem Roxánom.

— Én meg sohasem leszek Roxánja senkinek. — mondta Magda leglágább, legábrándosabb hangján. — De, lássa, én most annyi csacsiságot összebeszéltem, pedig maga végre nekem egészen idegen. Talán azért történt, mert maga komolyan bánt velem és mert nekem még sohasem volt barátom és... — a többit belebabrálta a zsebkendőjébe.

— Megbánta, Magda? — kérdezte Sarkadi.

— Nem — volt a halk, bizonytalan felelet.

A faluba értek; mikor a főbíróék előtt voltak, Ida utánuk kiáltott:

— Magdus, Sarkadi, ne beszéljétek már agyon egymást.

Magda megfordult.

— Hagyja; — mondta Sarkadi — csak Szabónét akarja boszantani, tudja, hogy itt les minket valahol a kerítésnél. Pedig ugyis eléggé gyűlöli az asszonyt is, magát is, engem is.

— Engem miért gyűlöl? — kérdezte naivul a leány.

— Mert félt magától valakit, akit a menyasszonyától nem félt.

— De magára meg miért haragszik?

— Istenem, énrám, — nevetett Sarkadi — engem a legjobban gyűlöl a huga miatt. Szerette volna elvételni velem és most azt akarja boszúból, hogy eltegyenek egy még rosszabb szolgabiróságba.

— Milyen borzasztó — mondta Magda — lássa, most megszorított. — De azért nagyon örült, hogy mindez miatta történik.

Este pedig, mikor az ágya szélén ült, azon gondolkodott, amit már egyszer elképzelt magának, csak hogy akkor még egy Béla volt a férje a vidék királynéjának, aki ő, Magda, Sarkadi szolgabiróné. És ha elhelyezik innen? — jutott eszébe — akkor... ez már baj volna! Hozzámenne akkor is? ... Kényes kérdés! ... Azért inkább elaludt.

*

Elérkezett az utolsó este, éppen kukoricafosztás volt és Magda nagy, fehér köténnyel, kék babos ruhában; piros kendővel fején ült a zöld és barna csöveken, miközben a finom női lélek vágyairól beszélt Sarkadinak. Nagyon pajkosan, vidáman nézett ki, a hangja pedig őszintén, komolyan csengett, az ellentét egyszerűen bolondító volt.

Magda csak beszélt, beszélt, amíg maga is hinni kezdte, amit mond.

— Lásna, Sarkadi, nekem a világon senkim sincs. Igazán senki sem szeret. Én tudom, hogy mindenki csak a vidám, csinos gyermeket keresi bennem, pedig én nem is vagyok egészen olyan, amilyennek látszom. Nekem is megvannak a vágyaim, a szomorúságom, a bánatos óráim, de nekem mindezt könnyelmű nevetés alá kell rejtennem, mert nincs senkim, akihez őszintén olyan lehetek, amilyen vagyok. Ó, milyen nagyon tudnám szeretni azt, aki eljönne és megkeresné az én igazi éneket.

— És annak, hogy maga valakit úgy szeressen, más feltételei nincsenek, Magduska? — kérdezte komolyan Sarkadi.

— Nem, azt hiszem, nem, mert aki úgy igazában megértene és megismerne engem, annak oda tudnám adni a szívemet, a lelkemet, minden gondolatomat. De olyan nincs és én mindig barát nélkül, egyedül fogok az emberek között járni, akik azt mondják rólam, hogy könnyelmű és kaczer vagyok.

— Ki mondja azt? Mert aki azt meri állítani, az egyáltalán nem ismeri magát.

— Pedig sokan vannak olyanok és talán igazuk is van — sóhajtotta Magda. Szép volt és szomorú... de Sarkadi nem nyilatkozott.

Viktor is melléjük ült, mire Magda egyszerre nagyon vidám lett. Mig az orosz lányok däloltak, ő szorgosan fejtette a kukoriczát és a falusi életet dicsérte. Falun olyan kevésből meg lehet élni, neki is elég lenne 1200—1500 forint (annyi volt itt mindenkinek), úgy beosztaná, hogy nagyszerű. Meg is tette ott hirtelenében és olyan menyországot varázolt a férfiak elé, amilyenről azok sohasem álmodtak és ellenséges pillantásokat vetettek egymásra.

A Magda kezei csak dolgoztak tovább, már halomban feküdt előtte a sok lefosztott kukoriczacsó, kis piroskendős fejét hol jobbra, hol balra fordította, a szája pedig be nem állt egy perczig sem.

Beszélt, beszélt, az a bolondos kis nagyvárosi lány egy egyszerű hegyi pajtában, a pislogó, halovány olajlámpa fényében és talán ott, az orosz nóták mellett, maga is elhitte mindazt, amit mondott.

Sarkadi azonban nem nyilatkozott! Félt? Vagy okosabb volt, mint a lány?

Végül eldalolta a társaság a Magda pillanatnyi kedvenc nótáját: »Ha élmegyék kedves rózsám megszire«, és amig ezt énekelték, annyit járt a Magda szeme jobbra, balra a piros kendő alatt, hogy éppen hárman vették magukra a szomorú bucsut.

*

Még aludt a falu, hajnali három óra volt, mikor Magda felült az orosz fiakerbe, hogy a Vaszilika lovai visszavigyék oda, ahonnan pár héttel előbb hozták.

A társaság vegyes érzelmek között bucsuzott Magdától. Klára néni sirt, Ida remélte, hogy megint eljön, Manó bácsi mindig újra megölelte, Viktor megféledkezve az utána következő nőkről, szép szöke bajuszát rágta tehetetlen vágyában az után a csók után. Jaksics úgy érezte, mintha óriás tehertől szabadult volna meg, de egyikük sem bírta elképzelni, hogy elmegy, igazán elmegy és nem lesz itt többé.

A főszolgabiróné a hálószoabaablak függönye mögül lesett titkon utána, a nagybácsi megkönnyebbült, Sarkadi pedig az első vasúti állomásig kísérte.

Magda bájos volt, kedves volt, szeliden megróttá Sarkadit, mert még mindig nincsenek kész az új ruhái, aztán, minthogy Sándor bácsi elaludt a kocsisarkában, egész uton a vallomást várta, de az elmaradt.

A vonat ablakából figyelmeztette Sarkadit, hogy meglátogassa őt, ha Pestre jön, Sarkadi pedig még egyszer utána szólt:

— Irja meg, Magduska, majd, hogyan érkezett meg.

Aztán elment, igazán elment.

*

Otthon a szép, finom; fehér szobájában álomnak tetszett már Magdának mindaz, ami a hegyek között történt. De szép álomnak, amely a hódítások egész láncolata volt. És hogy ebből az álomból valamit visszahívjon a valóságba, egy levelezőlapon megírta Sarkadinak, hogy szerencsésen megérkezett és hogy nagyon sokat gondol vissza a hegyek közé.

Aztán borítékba tette a kártyát és úgy küldte el. Néhány nap múlva, mikor estefelé hazajött Magda, az öcsce titokzatos pillantással egy vastag ajánlott levelet nyomott a kezébe.

(Folytatása következik.)

Toll és tőr.

— máj. 29.

KOSSUTH LAJOS TÓDOR azt mondta a függetlenségi uraknak, akik bátyja ravatala körül gyülekeztek: Nem elég a lelkesedés, — gondolkodni is kell! Lajos Tódor Itáliából jött ide s így föltétlenül megbocsátandó neki, hogy így — magyar földön szokatlanul merész — hangon beszélt. Micsoda forradalmi beszéd ez? Mit akar tőlünk, függetlenségi képviselőktől, ez az ember? S főképp és elsősorban: mért sérteget bennünket? Kossuth Ferencz husz év alatt megtanulta, hogy ilyen intelmet nem lehet büntetlenül intézni a hívekhez. Ferencz a honi politikai kultúra hatása alá került. Lajos Tódor még érintetlen. Azért volt oly vakmerő, azért kívánt — lehetlent.

AKI NEM VALLÁSOS, ne legyen tanár! Csernoch János, a biboros állította föl ezt az új magyartalálomfát. A tanár ellenőrzendő abból a szempontból, eljár-e mindennap a templomba, tiszteli-e a szenteket, böjtöl-e pontosan, illő reverenciában részesíti-e az egyház férfait. Lelkét ne marcangolják a hitetlenség keselyűi, a kételkedés ölyvei. Zsebében hordozza a katekizmust és különben is rosszul vasalt nadrágját ne kimélje, ha a templom külső lépcsőiről a szentélyig kell csuszni. A tanár járjon el a kongregációba, a Szent Imre-Kör ünnepeire, a klerikális gyűlésekre, a papképviselők beszámolóira. És még egyet: taníthat is, ha ugyan azt hiszi, hogy a tudatlan koponyák megtöltésével érdemet szerez a Csernochok szemében.

EGÉSZ EURÓPA kiáltja szegény, megrémült Wied herczeg felé, hogy elvesztette a királyi játszmat, mert-gyöngye volt olyan országban, ahol a személyes bátorság az egyetlen uralkodó erény. Egész Európa kényelmesen ül a kávéházakban, hanyatt-dölve élvezi a durazzói jelentéseket, bömböl, ha nem az ő szájaize szerint játszik a komédiás, akinek ő ad hirnevet, de kétségbeesett, fuldokló kapkodással káromkodik, ha a sürgetett bátorságnak katonai behívók kézbesítésében látja a konzekvenciáit. Ezek a vért szaglászó, gladiatori mutatványokra szomjas ál-intellektuellek üvöl-

tözik legrekedtebben a harczyi biztatást és ezek sompolyognak befolyásos emberek előszobáiban, amikor az áhitott dicsőség az ő fegyveres megmozdulásukat kívánja. Wied herczeg ne meneküljön, mikor Esszad pasa martalóczai vad hordákban közelednek, a szóke német princz tárja ki bátran a mellét, mert különben nem izlik a pikkoló. És ugyanakkor rendőrért kiáltanak a nagyvárosokban, ha éjszaka egy részeg iparoslegény kampósbotjával hadonász.

KOSSUTH FERENCZ után két végrendelet maradt: az egyiket a vezér maga tépte szét, a másikat, a politikait, hűvei tépték darabokra, azon a napon, amelyen Kossuth Tivadarnek felkínálták a czeglédi mandátumot. A politikai végrendelet Apponyit tette meg pártvezérnek, de az elbarátok 24 óráig se respektálták vezérüknek ezt az utolsó rendelkezését és még a temetés napján Károlyi Mihály kezébe nyomták a jogart és a vezéri pálcát. Az ország sorsán aligha változtat sokat, hogy Apponyi vagy Károlyi vezet-e a függetlenségi pártot, sőt nem változtatna rajta sokat, ha Kossuth Tivadar elvállalná a czeglédi jelöltséget. Ezt a felfogást vallja Kossuth Tivadar is, aki bizonyosan jó hazafi, tehát szívesen vállalná mandátumot, ha az lenne a meggyőződése, hogy ezzel lendít a magyar viszonyokon. Oh, a neveknek nincs már csodatévő erejük. Mindenki annyit ér, amennyit alkotni tud, s ha a függetlenségi párt Károlyi nevével indul harczba, ebből még nem következik, hogy jobban bizik Károlyiban, mint Apponyiban. Az uraknál nem szokatlan, hogy azt állítják a csaláson élére, akitől szabadulni szeretnének. Hogy most is ilyen titkos vágyak mozgatják a pártot, nem tudjuk. Justh Gyulában nincs és sohasem volt alattomoság, és ezért gondoljuk, hogy a függetlenségi párt talán mégis őszintén szereti és becsüli Károlyit. Ezek után pedig hiába mondja Justh Gyula, hogy nem ő a vezére a pártnak: akiben még annyi az erő, hogy vezért ad egy pártnak, az nemcsak a pártnak, de a vezérnek is a vezére.

Barangolások.

Begyepesedett magyar sirokon.

New-Orleans, Louisiana.

Érdeklődés nélkül, elgondolkodva ültem ma Begue kocsmájában. Pedig éppen olyan volt a francia első telepítés idejéből ott maradt kis házikó, mint tegnap vagy tegnapelőtt; rozoga lépcsője, sok kis szobája, bizalmaskodó, házias kiszolgálása éppen olyan fura, francia kenyere éppen olyan omlós, puha, és egyetlen nagy asztala körül éppen olyan változatos és különös a társaság... Hiszen Begue kocsmája a régi New-Orleans egyik légjellemzőbb maradványa... Az ott hagyott, színes, vidám, latinkedvességű French Market szívében... Szeretek idejárni... És ma mégis elgondolkodva, sőt melanchóliával eltelve ülök tányérom előtt. Valahogy nagyon közel érzem magamhoz Magyarországot, minden magyar közönyösséget, minden magyar szomorúságot és egész Amerika minden zugó, törtető, kegyetlen és magával ragadó nagyszerű életéből, a Panama-csatorna új világcsodájából nem rezdül semmi sem bennem s miért, hogyan?... mintha őszi magyar erdőkön végigsüvöltene a szél,

a tölgyek, ákácok még ott maradt sárgult leveleit lesodorná s avarral teritené be csizmanyomot, szekérnyomot, — vándorok utját.

... A Tulane Avenue 1410 számú házába kopogtam be tegnap. A tegnapelőttöt kerestem. Gaál Sándor emlékét. Azét a Gaál Sándorét, aki kapitány volt az Egyesült-Államok szomorú észak dél ellen való harczában. Törzslapján csak ennyi:

»Lieut. in Honvéd Army. Took part in Polish Revolution of 1863. Captured by Russians.

Capt. 1st Fla. Cavalry; resigned Nov. 27. 1864.

Died in New Orleans, La. February 29, 1912; buried in Chalmette National Cemetery.»

Hadnagy a »honvéd« seregben... Meghalt New-Orleansban... Istenem? Milyen messze van egymástól a budapesti esős márczius 15 és a new-orleansi Chalmette nemzeti temető... És mégis, milyen szépen összetalálkoztak... A mi kivert vándormadaraink a hideg magyar tél elől Amerikába huzódtak, ott még egyszer átröpültek az ágyuk tüze között, azután csendesen megültek a napos, gyapottermő Louisiniában.

Gaál Sándor, három szabadságharcz hőse, sorsjegyárus lett.

... A Tulane Avenue 1410 számú házába kopogtam be tegnap. Gyászruhás, vékonytermetű, igazi amerikai asszony nyitott kaput. A hajában még alig volt ősz szál s járása, mozdulata is fiatalos.

— Mrs. Gaál itt lakik?

— Én vagyok — feleli.

Elcsodálkozom. Hiszen Gaál két év előtt, nyolczvankét éves korában halt meg, az lehetetlen, hogy a felesége ilyen fiatal?... Majd hirtelen átczikázik az agyamon, hogy semmi sem lehetetlen. Ki tudja, milyen szerelmi regényeket éltek át ezek a gáláns öreg vitézek...

Két szoba az egész lakás. Kinosan szegény, de kinosan tiszta. A falon üveg alatt patriárkális szakállu öreg ur... Gaál Sándor.

— Eljöttem, — mondom -- hogy beszéljek a hires Gaál Sándor háznépével s elhoztam a feleségemet is... — Gaál Sándorné hirtelen heves zokogásba tört ki...

— Istenem, miért nem történt ez két év előtt, mikor Mr. Gaál még élt...

És feleségem nyakába borult; a haját csókolta s könylepetten rebegette:

— Az első magyar asszony, akit látok...

Magyar!... Milyen különösen hangzik ebben az amerikai házban, ezen a hosszú, poros, napos, kórházakkal teleépített Tulane Avenuen.

— Asszonyom, — kértem tea mellett — hogy lett Gaál kapitány felesége?

— Nagyon szegény lány voltam. Akkor még volt Amerikában állami sorsjáték... Lottó... Olvastam az ujságban, hogy Mr. Gaál lottóelárusító ügynököket keres. Felmentem, bekopogtam hozzá.

Az amerikai nőnek ilyesmi egészen egyszerű, magától értetődő...

— Gaál ur igen szívesen fogadott... Megszeretett, feleségül vett... Talán hatvan éves lehetett akkor...

— Tudta, hogy magyar, hogy háboruk hőse?

— Nem... Semmit se tudtam... De szerettem férfiasságát, a zengő, mélyből jövő hangját...

— Magyarul sohase akart megtanulni?

— Szerettem volna... Talán... De Mr. Gaál nem akart magyarul beszélni. Csak énekelt magyarul. A kis Beriteria szigeten laktunk, a Mississippi és az oceán között, Mr. Gaál ott egy kis házikót épített s ott szokott énekelni szomorú, csendes magyar énekeket. És sokat, sokat mesélt nekem... Magyarországról, emberekről, szokásokról... Nagyon szerettem mesélni... De a végfelé már nem is mesélt...

— És nem maradt utána semmi irás, levél, könyv?

— Nem... Pedig volt egy nagy ládával... Csupa levél és irás... Azután jött a hurikán, a forgószél... És elvitte... Borzasztó nap volt... A víz ellepte a kis szigetet, a Filippini-szigetbeli szolga, akit az uram évek óta magánál tartott, reggel kérte már, hogy meneküljünk... De Mr. Gaál csak kint maradt öreg fája alatt és pipázott... Minek menni? mondta. — Mindegy... Öreg, fáradt volt már akkor... Délutánra még magasabb lett a víz... A kis sárga szolga erőszakkal cipelte az uramat egy ladikba... Harminczhat órai küzdelem, éhség után partot értünk... Mikor később elült a vihar, néhány hét múlva újra kimentünk Beriteriára... A víz, a szél leborotválta a szigetről a kunyhónkat... Elvitt mindent... Az ágyakat, a ládát, amelybe Mr. Gaál egész élete, minden levele, az egész magyar háború leírása volt együtt... »Hála Istennek, — mondta Mr. Gaál — ugyis elégettem volna...«

— És Mrs. Gaál most miből él?

— A filippini szolga itt dolgozik New-Orleansban. Neki adok ki szobát... Hálás, jó ember. Mr. Gaált úgy szerette, hogy sohase akar engem elhagyni...

— És magyarokkal nem érintkezett itt Mr. Gaál?

— De igen... Néha... A French Market közelében, a Hospital Streetben, a Decatur és Charter Street között lakik egy öreg magyar szivarkadobozkészítő... Az is tiszt volt a magyar háborúban... Azzal találkozott egyszer-kétszer egy évben...

Egyszer-kétszer egy évben. Néhány utca távolságon... A szabadságharcz öreg, elbujdosott remetéi...

— — — — —
A Hospital Streetben, a Decatur és Charter Street között...

— Nem tudják, kérdem egy négert, nem lakik itt egy öreg magyar, aki szivarkadobozokat csinál?

— A második házban... Most decemberben halt meg... A családja itt lakik még most is...

A kapu zárva. Csengetek. Gyászruhás nő nyitja ki itt is. A ház rendes, tiszta, határozott, kissé kemény jólét érzik ki a szobákból. Mintha volna egy kis pénz, amelynek kamatjából kell megélni. Azt se tudom, kinél vagyok...

— Mrs. Gaál küldött ide...

— Oh, — feleli a gyászruhás vénkisasszony — annak az öreg magyarnak a felesége a Tulane Avenuen... Hogy van az öreg ur... Az apám néha felkereste...

— Az öreg Gaál két év előtt meghalt...

— Az én apám pedig most decemberben...

Hát nem különös. Még a halálukról se tudtak családjaik...

Csengetés. Hazajött a másik lány is. Fiatalabb, üdőbb, igazi magyar fajta. Fekete haju, ragyogó szemü... Tanítónő... Amerikai tanítónő a magyar emigráns lánya... Körülnézek... A falon az első független magyar minisztérium képe, fotográfikus... A legelső kiadás... Sárga, időlepett, kis fekete keretében annyi emléket, szomorú érzést foglal be... Honnan hozták, hogy őrizték, hányszor nézték?

— Hogy hívták az édesapjukot?

— Alexander Botsai — mondják.

— Botsai Sándor — mondom.

— Yes, Szandor... Szandor that's the name...

És az első független minisztérium alatt a tizenhárom aradi vértanu képe... New-Orleansba, a Hospital Streeten, ahol többé senki se tud magyarul...

A két Botsai-lány fürkésző, vizsga szemmel néz rám. Magamfajta magyart még sohase láttak.

— Pedig mi is magyarok vagyunk! — szól a fiatalabb. — De soha Magyarországra nem megyünk, soha magyarul nem beszélünk... Amikor kicsi voltam, tudtam egy kevésbé magyarul is... Az apám tanított... Versekre... Az egyiket valami Vörösmárti irta, a másikat egy Petofi...

Talán, ha odáhaza olvassák ezt, furcsaságnak, groteszk jelentéktelenségnek hangzik, de itt úgy a szivembe nyilallott... Szabadságharcz... Magyarország... Magyar irodalom... Szózat... S egy amerikai lány ajkán Petofi neve...

— Nem maradt Botsai ur után semmi irás? Hátha valami értékes, érdekes dokumentum...

— Nem — felelik egyszerre a lányok. — A padlason egy nagy láda volt levelekkel, írásokkal... Klapka, Kossuth levelezése... Hadiparancsok... Apánk mindig magával hurcolta évtizedekén át... De mielőtt meghalt, talán két hónappal azelőtt lehozatta... A tűzbe dobta...

— Miért? — kérdeztem...

— Ez többé nincs — mondogatta. — Én se akarok tudni róla, senki se olvassa... Soha...

És hosszú pipáját sziva, nézte, hogy ég el minden.

Egy kommodon, a falhoz támasztva Botsai István hosszú pipája... Hova lett a magyar ur, aki szorongatta, aki pöfékelt belőle. Leánya megindulva nézett az öblös magyar pipára.

— Enélkül el se tudom képzelni apámat. Mindig vele volt, ágyába is magával vitte s kinevette az orvost, amikor halálos ágyán megtiltotta neki, hogy pipázzék... »Pipa nélkül éljek?« »dünnyögte.« Nekem már csak a pipa az élet... Hát inkább addig pipázom, ameddig élek...« És pipájával a szájában halt meg.

Oh, különös magyar életek! A háttérben a magyar szabadságharc emléke, nagy felhevülések, forradalom, tűz, láng... S mi maradt meg belőle? Egy láda irás elégett hamuja s egy pipa dohány, amivel a haldokló hűlő tenyerét melengeti. Valóság, de szimbólumnak is beillik.

— Hátha itt találunk valamit? — és Miss Botsai szekrényfiókokat huz ki.

Üzleti könyvek, néhány régi, sárgult ujság... Igen... Itt... Képek a magyar nép történetéből... Zrinyi, kezében a kurta kis buzogánnyal... Dobozi, amint leszurja hitvesét... Rákóczi... Thököly... Melléklet a Politikai Ujdonságok 1891-ik évfolyamához... Azután egy régi new-orleansi képeslap: Mc Gees Illustrated Weekly s első oldalán Budadest, The Capitol of Hungary... Másik amerikai ujság: a külügy-miniszter gróf Andrássy Gyula arczképe... Harmadik amerikai ujság: Deák Ferencz temetése...

Ez minden, ami Botsai Sándorból, a rebellisből, a szabadsághősből megmaradt. Hányszor nézegette el a szép Budapest képét, a tornyos városházteret, a czitadellás Gellértet s a zöld zsalugáteres régi, intim királyi palotát... A másikat, a mai Budapestet nem látta, arról nem is álmodott.

Csendesen köszöntem el a Botsai-házból.

— Örülünk, hogy láttunk egy magyart — bucsuztak el a Botsai-lányok. — Hiszen mi is magyarok vagyunk... Persze, persze... Magyarok.

Philadélphiában megismerkedtem Miss Reba Margerit Zackeyvel. Magyarra fordítva: gróf Csáky Margit. Az apja Kossuthtal emigrált. Ő sem tud magyarul, de rajong apja emlékéért.

— Maradt-e valami irás utána? — kezdem a megszokott kérdést.

— Nem... Képzelve, — feleli a lány — egész levelezését elégette... Mindent elpusztított, a mi *abból az időből* megmaradt neki.

Abból az időből!... Akik átélték, akik csinálták, elpusztították emlékeit, akik hallottak róla, elfelejtették...

Néhány amerikai házban, valahol a Mississippi partján még a nyomára lelhetünk...

Pásztor Árpád.

Szimbólum.

Mint csöndes, szürke ágyuk a lomha béke évén,
Némán, mélán megülnek a félszer mély homályán,
Eső paskolja hátuk, állnak álmodva árván:

Igy élnek lelkek, türve a bánat renyhe csöndjét,
Gubbasztva és alélve a bamba uti porban,
Közönytől és a gondtól kopottan és tiportan,

Mig egyszer jó a nagy nap, mig egyszer zeng a végzet
És elfojtott keservük tüzmagja lánggal égve
Süvölt sorsként, halálként és száll pokolba, égbe!

Juhász Gyula.

Anna Pawlowa önéletrajzából.

Legkorábbi emlékeim kis szentpétervári otthonunkhoz fűződnek, ahol anyámmal éltem együtt. Egyetlen gyermeke voltam s egyedül álltunk a világon, mert apám meghalt, mikor kétesztendő voltam. Anyám mélységes vallásosságában megtanított keresztet vetni s megtanított, hogy a szobánkban függő ezüstös szentkép előtt imádkozzam. Barátom lett a szüanya, aki szomorú, nemes arczával tekintett reám. Beszéltem hozzá minden reggel és minden este. Ő volt az, akinek gyermekségem minden örömét és bánatát meggyóntam.

Szegények voltunk, — nagyon szegények — de az édesanyám mégis csak úgy tudta intézni a dolgot, hogy a nagy ünnepeken mindig volt valami kedves meglepetésben részem. Ujjongtam, mikor husvétkor az óriási tójasban valami játékszert találtam, és minden karácsonykor ott állt a kis fenyőfa, teleaggatva aranyos gyümölcsökkel, melyek az apró viaszgyertyák fényében ragyogtak. Ő, mennyire emlékszem még arra az izgalomra, mikor nyolczesztendő koromban azzal ünnepeztük meg karácsonyt, hogy elmentünk a Marinszky-színházba. Még sohasem voltam színházban s kérdésekkel ostromoltam anyámat, hogy mit is fogunk ott látni. A Csipkerózsika meséjével felelt, — azóta szeretem annyira ezt a mesét, melyet újra meg újra el kellett mondanom nekem.

A szán, mely aznap este a színházhoz vitt bennünket, hangtalanul siklott tova a friss havon, mely a lámpások fényében csillogott az utcákon. Milyen boldog is voltam, hogy ott ülhettem anyám mellett s szerető karja átölelve tartott. »Most meglátod majd a tündéretket« — mondotta, mig gyorsan siklottunk a színház ismeretlen birodalma felé.

Csajkovszky — a mi nagymesterünk — szerzett muzsikát Csipkerózsikához. A zene első hangjainál egyszerre elkomolyadtam s annyi szépség láttára először életemben reszkettem a gyönyörűségtől. Mikor a függöny felgördült s látható lett a palota aranyosan ragyogó csarnoka, hangos örömkialtásban törtem ki, sőt arra is emlékszem még, hogy kezembe tettem arczomat, mikor a vén boszorkány patkányoktól vont szekerén a szinpadra jött.

A második felvonásban kis fiuk és lányok egy bájos keringőt táncoltak.

— Nem volna kedved így táncolni? — kérdezte anyám mosolyogva.

— Igy nem, — feleltem én — de szeretnék úgy táncolni, mint az a szép hölgy: a Csipkerózsika. Egyszer majd én leszek a Csipkerózsika s itt ebben a színházban épp úgy fogok táncolni, mint ő.

Anyám kis ostoba drágaságának nevezett, s nem is sejtette, hogy megtaláltam életem célját.

— Édes jó anyácskám, — könyörögtem, mikor hazaértünk — kérlek, kérlek szépen, taníttass táncolni.

— Hogyne, Nurácskám; — ez volt a becéző nevem — biztosított anyám, miközben összecsókolott s bizonyára a bálteremre gondolt s akkorra, mikor férjhezadó fiatal lány leszek.

De én nem bálokra gondoltam, hanem a balletre s azon az éjszakán azt álmodtam, hogy ballerina vagyok s pillangó módjára táncolok Csajkovszky muzsikájára.

Örömmel és szívesen gondolok vissza erre az esztére, mely eldöntötte sorsomat minden boldog és minden sulyos órájával együtt.

Másnap reggel egyébről sem beszéltem, mint nagy elhatározásomról, s azt hiszem, hogy anyácskám akkor talán belátta, hogy nagyon komoly és határozott leánykája van.

— Hogy tánczosnő légy, el kellene hagynod anyádat és balletiskolába kellene menned. Csak nem akarsz magára hagyni édesanyádat?

— Nem, nem akarok elhagyni. De ha ez föltétlenül szükséges ahhoz, hogy nagy ballerina legyek, akkor meg kell lennie; — megcsókoltam s könyörögtem, hogy irasson be valamelyik balletiskolába. Zokogtam, mikor megtagadta kérésemet. Rövid idő múlva azonban, valószínűleg azért, mert meglepte nagy állhatatosságom, mégis beleegyezett, hogy elmenjünk az iskola igazgatójához. Mint említettem már, nagyon szegények voltunk s anyám talán a jövőre gondolt, mikor ezt a nagy áldozatot meghozta; akkorra, mikor ő már nem lesz mellettem s nékem majd egyedül kell szembenéznem az élettel.

— Nyolczesztendő gyermekek nem vehetünk fel, — mondotta az igazgató — jöjjenek el újra, ha a kicsike tizéves lesz.

Valósággal lesújtott a váratlan visszautasítás s a következő két esztendő alatt teljesen rabja voltam ideámnak, hogy amilyen gyorsan csak lehet, ballerinná vá legyek; szomorú és álmodozó voltam emiatt s minden egyébre hasznavehetetlen.

Pétervári szokás szerint nyaranként nem messzire a várostól falura mentünk. Mindig nagy örömem telt benne, mikor láttam, hogy a holminkat — ágyakat, asztalokat, székeket, konyhaberendezést s a nagy szamovárt — felrakják a kocsira, mely elvitte a datseba, a fából épült falusi házba, mely olyan parányi volt, mint egy babalakás. Jóformán teljesen a verandán éltünk; ott étkeztünk, ott olvastatta fel velem anyám Kriloff meséit s ott tanított meg varrni.

Kalap nélkül, régi szövetrohácskában kószáltam a ház környékén az erdőben. Szerettem a sötétséget, mely ott terjengett a fenyőfák alatt, amelyeknek oszlopként meredő törzse körül pillangók czikáztak. A fák árnyékában magános pihenőket kerestem s ott építettem légváramat, néhanap pedig koszorú fontam vadvirágokból s azt képzeltem, hogy Csipkerózsika vagyok.

Tizedik születésnapomon figyelmeztettem anyámat, hogy el kell vinnie a balletiskola igazgatójához. Elkeményedtem, de mégis elvitt, mert nagyon jól ismert s tudhatta, hogy semmiféle rábeszélés nem tudná megmásítani elhatározásomat.

Szinte megmámorosodtam az örömtől, mikor az igazgató befogadott az iskolába s kijelölte a helyemet. De épp annyira zokogtam is, mikor elérkezett a napja, hogy el kellett hagynom az anyácskámat. Ő is keservesen sirt. Akkor még nem értettem meg könyeit annyira, mint ma. Ő tisztában volt jelentőségével a lépésnek, amelyet tenni akartam. A jámbor, csendes házat, melyben az ezüstös madonna uralkodott, elcseréltem egy más világnak, a színpad és a művészet birodalmának kimerítő és elkábitó életével. Ő jól tudta, hogy ez a lépés visszavonhatatlan s épp úgy azt is, hogy a színházi életben nincs teljes és tiszta boldogság s kísértéseinek milyen nehéz ellentálni.

A császári balletiskolába belépni épp annyi, mint kolostorba menni; olyan helyre, ahonnan számüzve van minden játszi tréfa s amelyben csak a szigorú rendszabályok uralkodnak.

Minden reggel nyolcz órakor a nagy harang ünnepélyes hangja keltett fel; felöltöztünk, miközben vizsga szemmel ügyelt ránk a felügyelő, akinek az

volt a tiszte, hogy örködjék a kis kezek tisztaságán; hogy a kis körmök ápoltak-e, hogy tisztítottuk-e a fogunkat. Aztán az ima következett, melyet egyik legidősebb növendék énekelt el a szentkép előtt, melynél mint vöröscsillag állandóan ott pislákol az örökmécs. Kilenczkor volt a reggeli — tea, kenyér, vaj — s aztán következtek a tánczórák.

Hatalmas, nagyon vidám és nagyon világos teremben gyűltünk össze. Berendezése mindössze egy pár pad, a zongora s néhány magas tükör volt. A falakat orosz uralkodók arcképei borították. II. Katalin portréja volt mindnyájunk kedvence. Büszke és mégis mosolygó szeme a tánczóra alatt szinte követett bennünket, mintha vezetni és bátorítani akart volna.

Tizenkettőkor a lunch óráját hirdette a harang. Étkezés után séta következett, majd újabb tanítási órák négyig s aztán a diner. Ebéd után némi szabadságunk volt a vivóórákig és zenelecckéig; ezek után pedig alkalmilag azokat a tánczokat próbáltuk, melyek a Marinszky-színházban kerültek előadásra. Ha dolgunk volt ott, sok kis zárt kocsit vitt a színházhoz. Rendszeresen azonban este nyolcz órakor vacsoráztunk s egy órával később ágyba kerültünk.

Az életünkben édeskevés volt a változatosság. Pénteken gőzfürdőbe jártunk, mert hisz ez szinte vállalásos kötelesség Oroszországban. Nagyon szerettük a fürdőnapokat, mert akkor vacsorára *kosát* kaptunk, sűrű lisztpépet, melyet tejjel ettünk. Szombaton az iskola kápolnájába vittek bennünket, ahol vagy egy óra hosszat úgy álltunk, mint az apácák: keresztet vetettünk, hajlongtunk a szentképek előtt, míg az aranykazulás pap s a kórus felváltva kísérték énekükkel az istentiszteletet.

Ünnepnapokon színházba mentünk: a császári színházakba, a Sándor-színházba, hogy nagy orosz költőink drámáit, vagy a Mihály-színházba, hogy a császári társulat francia színészeinek francia drámáit nézzük meg. Néhanapján bált rendeztünk, melyre meghívtuk a felső emeletről a balletiskola fiunövendékeit. Mindegyikünk felvette a legjobb ruháját, kaczerán új szalagot fontunk a hajunkba, szorgalmasan pislogtunk a tükörbe, egy kis puder is jutott s aztán nagyon félénken és szemérmesen beléptünk a bálterembe.

Rendszabályok szerint leperdülő napjaink között legizgalmasabbak voltak azok, mikor a czár jött el hozzánk. Azelőtt a császári család gyakrabban látogatta meg az iskolát, hogy érdeklődésének bizonyosságát adja. A gyerekek ilyenkor a kis házi színpadon balletet adtak elő a czárné tiszteletére.

Emlékezem, hogy egyszer, mikor még nagyon fiatal voltam, az ifjú III. Sándor czár és Mária czárné a császári család néhány más tagjával eljöttek az előadásunkra. A ballet után megengedték nekünk, hogy lemenjünk a »mézók« közé a terembe. A czár jószágos és egyszerű volt, — igazi orosz! Egyszer csak látom, hogy kis barátnőmet, Stanislaw Belinszkaját a karjára vette. Könyekben törtem ki. Mikor megkérdeztek, hogy miért sírok, azt feleltem: »Szeretném, hogy a czár engem is a karjára vegyen« s eközben sűrűn potyogtak a könnyeim.

Wladimir nagyherczeg meg akart vigasztalni és a térdére vett; én azonban nem voltam meglegedve s tovább is azon erősködtem: »Azt akarom, hogy a czár megcsókoljon«. Hogy kaczagott a nagyherczeg akkor!

Előadás után a császári társaság átment az ebédlőbe s velünk együtt teázott. A fejedelmi vendégek azonban egy csöppet sem zavartak, vagy ijesztettek

meg. A csár és a csárné oly jóságosak voltak, akár csak igazi apa és anya, úgy hogy szabadoknak és boldogoknak éreztük magunkat velük. Minden vasárnap az anyám látogatott meg s minden ünneppont én tölthettem nála. Nyaranként a szünidőben, mint azelőtt, kis datsenkba költöztünk, melyet még ma sem cseréltünk el mással. Így ezeket az emlékeimet is ugyanazon az asztalon, ugyanannak a kis háznak verandáján írom, ahol gyermekségemet töltöttem.

Tizenhat esztendő koromban elhagytam a balletiskolát, kevéssel utóbb pedig engedelmet kaptam rá, hogy »első táncosnő«-nek czimeztessen magam. Ez hivatalos czim, épp olyan, mint például a csinownik-é, aki kormányzósági hivatalnok. Azóta hát ballerina vagyok. Csak négy táncosnő van Oroszországban, aki jogosan használja ezt a czimet. Sokat olvastam Taglioni asszony életéről s akkor támadt az a vágyam, hogy külföldi színpadokon is fellépjek. A nagy olasz táncosnő művészetét megmutatta mindenütt: Párisban, Londonban, Oroszországban, ahol még most is emlékeznek rá. Péterváron valahol megőrizték e minden táncosnők legideálisabbja parányi lábának modelljét. — — —

Kis erkélyem előtt, a fenyőfák árnya közt zug a szél, az erdőben, ahol gyermekkoromban bolyongtam. Csillagok ragyogják be az éjszakát. Írás közben értetem meg életem igazi tartalmát: szakadatlan törtetés egy távoli cél felé. Ez a siker titka. És a siker? Hogy is van vele? A színházi tapsokban nem találok meg! Talán a saját megelégedésünk a fontosabb. Mikor gyermekkoromban e fák alatt jártam, azt hittem, hogy a siker boldogság. Tévedtem. A boldogság pillangó, mely egy pillanatig gyönyörködött s aztán tovaszáll.

Az utolsó Stuart.

Angol-amerikai regény, CASTLE ÁGNES és EGERTON után.

III. rész. Egy héttel később. (21)

— Ej, ej, kedves Dodd ur, — így kiáltott föl — nem tudom, milyen szörnyű jelentőséget tulajdonít ön egy éretlen, kisleányos ostobaságnak! (Oh, csak el tudná távolítani valahogy az asszonynevet, ezt gondolta magában, vagy legalább Helént, akkor majd csak elbánnék a férfakkal.) Aztán a hercegné felé fordulva, így szólt hozzá, életében most először ilyen türelmetlenül, ily sürgetőleg:

— De hát az Istenért, Helén, vigye már ki innen ezt a leányt. Dodd ur magyarázatra vár; nem késünk vele.

Látszott, hogy a tengerész jól meggondolt feleletre készül; de Joy hirtelen elébe vágott:

— Dodd urnak nem kell soká várnia, most azonnal megkaphatja a kívánt magyarázatot: más férfinak a szeretője vagyok, nyilvánvaló, hogy nem lehetek az ő felesége.

Favereau összecsapta, égnek emelte kezeit és visszavonult Cluny mellé, mintegy a védelmére. Cluny csendesen összefonta karjait. A fölvetett mesterkélt mosoly eltűnt arczáról s valami kevés az ő régi kedves tekintetéből foglalta el ismét a bántó mosoly helyét. Egy pillantást vetett oldalt a barátjára és e pillantásban Favereau a saját szívének jajkiáltását olvasta: »Mindennek vége!«

Helén a szék karjába kapaszkodott, hogy el ne essék. Joy azonban Helén oldalán elszántan, rendületlenül állt.

Dodd most előre lépett s megfogta gyöngéden a leány kezét.

— Ismételje csak még egyszer, Joy kisasszony — így szólt. — Egy más férfinak a szeretője? Ugy-e azt mondotta?

A tengerész hangja hideg volt, de a leányhoz szólva, e hidegségében is megőrizte hajlékony gyöngédségét. A leány hátrafordította fejét a tengerész felé és mélyen a szemébe nézett.

A szerelmes férfi nyugodalmas arcvonásai e pillantástól hirtelen eltorzultak és egy perczig ijedt megdöbbenés, majd lemondás tükröződött szemeiben. Aztán eleresztette a leány kezét, megfordult és csendesen hátrahúzódott.

Most az a gyöngé kis korbát is összeomlott, mely eddig visszatartotta a szenvedélyes, féktelen leányt, hogy át ne gázoljon az önmagán való uralom utolsó foszlányán is. Visongó kiáltásra fakadt:

— A szeretője? Dehogy. A rabszolgája! Az tudtam volna lenni, a rabszolgája, egész életemen át! Csak egy szavától, egyetlen egy tekintetétől függ, és még most is rabszolgája lennék!

Kezeit szívére szoritotta és előre hajolt Cluny felé, mikor e szavakat kiejtette.

A szoba ezalatt, a kandalló tüzének utolsó fellobbanásával, mély homályba borult. De a leány szemei e sűrű homályon keresztül is villogva lesték, kémlelték azt a mozdulatlan, rideg alakot, mely ott állt összefont karokkal.

— Csak egy pillantás, valami életjel! — ismételte kérve, reszketve, aztán elhallgatott s a lélegzete is elállt.

A kandalló kialudt lángja még egyszer lobot vetett, és e futó fénynél jól látszott Cluny kérlelhetetlen, halvány arcza, az összeszorított ajkakkal, a lesütött szemekkel. Aztán ismét sötét lett és e sötétségben fölhangzott a Joy felkiáltása.

A halálra sebzett teremtes fájdalmas jajkiáltása volt ez!

A sűrű homályban Favereau alakja mintha előre igyekezett volna. De abban a pillanatban az amerikai hangja sujtott le, mint az éles bárd.

— Favereau ur, — így szólt az amerikai — ha még egy szót mer közbeszólni, menten leütöm önt!

Még egy kis szünet következett, rettenetes szünet, amennyi a villámlástól a csattanásig tart, és ebbe a szünetbe csapott le a tengerész pár szava:

— A férfi neve?

— Csavarja föl a villanyt! — kiáltott Joy tiszta, éles hangon.

HARMINCZHARMADIK FEJEZET.

George Dodd odaugrott a csavarhoz: vakító fény áradt a szobára. Helén eltakarta szemét kezével. Cluny úgy állt mozdulatlanul, mint előbb. Joy odamutatott, Cluny felé, az ujjával. A szerelem ördöge helyett a gyűlölet ördöge villogott most foszforos lánggal szemeiben.

— Nézze, ott van! — szólt a leány röviden.

George Dodd odanézett. — Aha! — így szólt. Ennyi volt az egész.

— Hát nem látja ön, hogy ez a leány örült! — kiáltotta Favereau csengő, haragos hangon.

— Örült! Én? — s ő még félt is ettől az ember-től! — Igen, örült voltam. Örült vagyok még most is, ha ön örültségnek nevezi, amit érzek. És örült leszek halálom perczéig. Oh; egy hóval ezelőtt még egészséges voltam; egy hóval ezelőtt még becsületes voltam, egy hóval ezelőtt...

Vékony karjacskaít öntudatlan páthosszal lendítette Helén felé, s így folytatta: — Egy hóval ezelőtt még csaknem egészen az voltam, aminek ő hitt engem. Ártatlan voltam, ártatlan, — legalább eléggé ártatlan és együgyű azt hinni, hogy mikor egy férfi gyöngédséggel, csókjával elhalmoz, az egyuttal szerelmet jelent; eléggé ártatlan azt gondolni, hogy a szerelem egyuttal boldogság; eléggé ártatlan azt gondolni, hogy minden leány számára van egy férfi, valahol, aki hajlandó megajándékozni őt a szerelmével; hogy a leánynak csak körül kell néznie a világban és megtalálja a maga férfiát! Oh!

Karomszerűen összezsugorított, tépő ujjaival belemarkolt sűrű szőke hajába s egészen hátradobta homlokáról. Kicsi, hosszukás arcza így teljesen kitért a vakító fénynek; mint egy furiának, olyanok voltak ijesztő, feldult vonásai; elveszett róluk minden fiatalság.

— Oh, — kezdte ismét, friss lélegzettel, fuldokló lihegéssel — megtaláltam én is a férfit, kiről azt hittem, hogy nekem van szánva. Oh, önök ismerik, mindannyian jól ismerik! Tudniok kell, hogy vele szemben mi lehetett a végzetem. Odaadtam neki szerelmemet, mindent! És ő mit adott érte cserébe? Mit gondolkodnak, mit adott nekem? — ismételte és vad kacagásra fakadt, majd nyakához kapott örjögő kezekkel s a következő pillanatban gyöngyök, mint frissen esett tejfehér jég szemek hullottak alá kitárt markáiból s gurultak szerte, minden irányban, a fényes, sikos padlón — egy gyöngyös nyakláncot!

Aztán újabb csend volt egy irtózatosszerű félperczig. Egy-egy fuldokló zoogás tört ki De Lormesné asszonyból, és gyors, mély lélegzetvétel az amerikai tüdejéből. A többieket mind egészen lenyűgözte a pillanatnyi igézet. Helén úgy állt mozdulatlanul, mint előbb, eltakart szemekkel.

Joy összeszedte kimerült kis testi erejét, hogy szerelmének, szenvedélyének, kétségbeesésének és boszújának forgatagában az elérhető legmagasabb pontig felvisonghassa magát.

— S milyen szerelmet adtam én neki! Ez a nő, — s ujjával megvetően mutatott jótevő asszonyára — ez fecseghet az ő nagy szerelméről, ez a hideg szent, ki még az uja hegyét se mártotta volna a bünbe az ő szerelmes férjéért. Én — én hazudtam volna, elárulom az egész világot, bünt követek el és újra bünt, és meghalok ezer halállal az ő egyetlen csókjáért, egyetlen régi kedves pillantásáért. Megtettem volna érte a világon mindent, ha kívánja, csak akarnia kellett volna. Most azonban, most, oh, ez a szörnyű örütség, melyet kifosztott lelkemben hátrahagyott! Oh Isten! Hogy oda is szögezte szerelmét a szívembe! Istenem, Istenem! — sirt, nyöszörgött, jajgatott, mint akit valóságos testi kín gyötör, aztán elcsitult, kimerült a lélegzete, csak pihegett kínos vergődéssel.

Most az amerikai szólalt meg, az ő szokott minden-napi hangján:

— Nos, Cluny herczeg, mit mond ön ezekhez a dolgokhoz?

— Igen, beszéljen — kiáltott fel Joy ismét, egészen kimerülve, de még mindig bámulatosan és rettenetesen föntartva az elkeseredett düh ereje által. — Beszéljen, Cluny herczeg ur, vagy másképp, Chevalier ur! Védelmezze magát... tagadjon. A kettő csak véletlenül hasonlít egymáshoz, ugyebár?

Vértelen nevetés cikázott ajkai körül.

— Cluny herczeg sohase találkozott, eddig sohase is találkozhatott a névtelen Joyjal, ezzel a senkivel! Ha pedig csak Chevalier ur találkozott vele, mit tesz az! Egy percznyi multság, szeszély, időtöltés, hogy hama-

rabb muljék el az unalmas óra. A játékszer összetört, félre kell dobni!

Itt hangja hirtelen elakadt; a leány, arcczal előre, a diván párnájára vetette magát.

Könnyű, szapora léptekkel, előrehajlott fejjel, erős alsó állát kissé még előbbre tolva, George Dodd most Cluny felé tartott; tiszta kék szemei csodálatosan át-tetszők voltak és fényesen villogtak, és szempillái olyan kicsinyekké szűkültek, mint egy tű hegye.

A herczeg eddig egy perczre se változtatta meg állását, szemeit állandóan a földre szegezte; de amint a tengerész feléje közeledett, lassan fölemelte szemeit és merően a fenyegető arcba nézett.

— Nos, uram, — szólott George Dodd — ezek után mit tud mondani?

Nagyon gyöngéden, udvariasan, és nagyon fáradtan, Cluny csak ennyit válaszolt:

— Semmit.

— E szerint ön tagad mindent?

— Én nem tagadok semmit.

Az amerikai még egy kis ideig mozdulatlanul állt a herczeggel szemben elfoglalt szigorú fenyegető helyzetében. Aztán kissé elfordította fejét és szikrázó tigris-szemeit arra a fehér alakra vetette, ki gyámoltalanul ott feküdt a diván párnáin; és szíve összeszorult, és vére vadul rohant fel agyába. Rövid kis szerelmi álma, így szétfoszolva, bemocskolva, egy pillanatra megörjítette; tekintete önkéntelenül visszafordult a herczeg felé; s a világ vérbe borult szemei előtt.

— Ön tehát, fattyu Stuart létére... reám akarta tukmálni a megunt kedvesét!

Amint e szavakat hozzávágta Clunyhez, egyuttal fölemelte kezét és arczul ütötte a herczeget.

És Cluny ekkor is mozdulatlan maradt; mozdulatlanul, tüdő és fájdalmas szemmel nézett merően a férfi arczába, akit oly mélyen s mégis oly akaratlan megsértett.

Az általános elszörnyedés, zürzavar, az össze-vissza kiáltozó, sikoltó hangok közt Helén egy pillanattig, az önmagán való uralom egy csodálatos perczéig még egyenest, állva maradt. Aztán a sötét vizek összezsap-tak feje fölött. Hangosan fölkiáltott:

— Oh, végem van, szédülök, szédülök.

Favereau gyorsan odaugrott s fölfogta karjai közt a lesujtott, összeomló alakot.

IV. rész. Estétől reggelig.

HARMINCZNEGYEDIK FEJEZET.

A saint-micheli egyetlen kurtakorcsma legjobb vendégszobájában George Dodd tengerész-hadnagy egy deszkából összerótt festetlen kis asztal mellett ült és irt.

Éppen egy órája, hogy a luciennes-i szellős, kényelmes szobában, melyet egy héttel ezelőtt olyan finom, kedves gonddal rendezett be számára vendégszerető gyöngéd unokahuga, George Dodd a saját két kezével összezsomagolta sebtiben minden holmiját és egyuttal apróra elgondolta, megállapította magában, hogy mit is kell most tennie. Ezt az órát olyan jól felhasználta, hogy immár nem is volt más hátra, mint egy pár hivatalos levél megírása, amelynek elvégzése után az volt a szándéka, hogy leül a rögtönzött ebédhez, melyet három személy számára rendelt meg, s aztán korán lefekszik. Mert szokatlanul korán is akart fölkelni, s megvolt rá a különös oka, hogy a kora reggel a lehető legfrissebb erőben, jól kipihenve, igazán harcra készen találja.

Két sárgafényű gyertya világította meg az asztalon erős, biztos vonalú kezeirását s dobott röpködő fény- és árnyfoltokat szanaszét a mocskos kis szobában, a szinehagyott, izléstelen rajzu tapétára, az elmosódott szinesnyomatu faliképekre, »Sobieszki utolsó kirohására«, »Mazepára, kozákjai élen«, a fakó diófaágyra, amely Dodd számára nagyon is rövidnek tetszett, az erősen kékített muszlinfüggönyre, mely a sok keményítőtől esetlen, durva ránczokat vetett és kegyetlenül össze-vissza volt foltozva.

Georgé Dodd odavetette nevét negyedik és utolsó levele alá, fekete, merész, haragos betűkkel; még egyszer nagy figyelemmel végigolvasta levelét, aztán összehajtotta, betette a borítékba, amit rendes szokása szerint eleve megczimezett, és lepecsételte. Éppen amikor óvatosan fölemelte a pecsétnyomót a lágy pecsétviaszkról, egyszerre csak kopogás hangzott ajtaján. Arra felé fordította fejét.

— Szabad! — szólt hangosan és a kész levelet odalökte a többi levél közé.

Az ajtó megnyílt és Favereau lépett a szobába.

Az amerikai hidegen nézett a belépőre és föl se kelte székéről, minden bevezetés nélkül ezzel a kérdéssel fogadta:

— Ez a látogatás, mit gondol, nem szabálytalan-e kissé? Cluny herceget értesítettem, hogy barátaim készek fogadni a segédeit, — kivette nehéz arany zsebóráját és megnézte — hogy egészen pontos legyenek, ma este háromnegyed tizkor. Most pedig még nincs kilencz óra. Amint ön is tudja, Sir, — így folytatta, — én idegen vagyok az ön hazájában, ezért nagyon vigyázok, hogy mindenben szigorúan alkalmazkodjam az önök becsületügyi szabályaihoz.

Megvető mosoly kigyózott a tengerész ajkain.

— Önök azt mondják, hogy az a kis csattanó dolog, amit tőlem kaptott, jogot ad a hercegnek, hogy elégtételt követeljen tőlem; — most az a mosoly hangtalan, üres hahotává idomult — erre az a válaszom: alig várom, hogy megadjam a hercegnek azt az elégtételt. Az én hazámban, Sir, a herceg ur ezt az elégtételt már régen meg is kapta volna, egy félórán belül, anélkül hogy négy ember hosszasan teketóriázzék a dolog körül. Amíg át nem esem a hercegnek járó elégtételen, képzelheti, uram... — És csontos öklével jó erőset ütött az asztalra és nevetett ismét, de most már hangosan.

Favereau, ki gondosan becsukta maga után az ajtót, kissé előrehajlott fejjel, csak állt nyugodtan és mélyseges figyelemmel kísérte a tengerész minden szavát, egész viselkedését. Arcza viaszfehér volt, és orrczimpáitól két mély, hosszú ráncz futott le szakállába. Nem szólt közbe. A tengerész pedig, egy kis szünet után, újra nekilendült és szava, hangja mind gunyosabbá vált.

— Megmondhatja az ön nemes hercegének, hogy egészen rendelkezésére állok. Barátaim, — és itt megfricskázott két darab kék sürgönylapot, amelyek keze ügyében nyitva heverték az asztalon, egyik a másik fölött — barátaim magukkal hozzák, amire szükségünk van. Egyikük sokáig lakott Párisban, és bizonyos vagyok benne, hogy jól ismeri az önök becsületügyi eljárásának minden csinját-binját. Magam csak két föltételt kötöttem ki, egyik, hogy ne halasztódjék tovább, mint holnap reggelig, másik, a pisztoly.

Nyomatékosan szólt s aztán hallgatott egy kissé, majd hozzátette, gunyos udvariassággal, megbiccintve fejét:

— Favereau ur, van szerencsém jóestét kívánni önnek — és azzal visszafordult íróasztalához.

Favereau azonban, a felszólításra, ahelyett hogy távoznék, inkább néhány lépéssel beljebb ment a szobába.

— Dodd ur, — így szólalt meg végre, igen udvariasan — szabad-e kérem önt, hogy hallgasson meg türelmesen, csak néhány percig?

— Nekem úgy tetszik, — válaszolt a másik, boszusan rakosgatva papirosait, mialatt beszélt — úgy tetszik, hogy minden érdemleges kérdést kimerítettünk. Nincs több megbeszélni való.

— De ha van, Sir — szólt Favereau és odament, egészen az asztalig. Rátette hosszú, fehér ujjait és zavart, rövidlátó szemével komolyan tekintett le a makacs, fiatal arcra. — Dodd ur, — így folytatta — ön nagyon is méltán háborodott föl. Önt igen súlyos bántalom érte. De engedje meg tudomására juttatnom, hogy ezért a megtorlást ön nem az igazi bűnösre méri. Azért a személyes sérelemért, amely önt érte, azért a hallgatásért, amelyet ön bátran nevezhet gyalázatosnak, ezért mind egyedül csak én vagyok felelős.

A tengerész tiszta kék szeméit, amelyek kemények voltak, mint az acél, merően rászögezte az idősebb férfi arczára.

— Ugy értsem-e, — így szólt — hogy ön most talán a Cluny herceg bocsánatkérésével jött hozzám követtségben?

Favereau fölkapta fejét; arczát elöntötte a vér, mintha ütés érte volna.

— Nem — válaszolt röviden, és kinyújtott hosszú ujjai egyszerre ököbe zsugorodtak össze.

Az amerikai szempillái élesen megszűkültek.

— Legalább, szabad-e kérdenem, — szólt — vajjon a hercegnek van-e tudomása önnek-e szabálytalan közbeeső látogatásáról?

Amilyen gyorsan kipirult az imént Favereauinak az arcza, most éppen oly gyorsan halaványodott el ismét. Egyetlen szó nélkül tekintett George Doddra. És ezalatt viszont a tengerész arczszíne vált sötétebbé, halántékán haragos vérvörös foltokkal.

— No hát akkor, Sir, — kiáltott föl a tengerész türelmetlenül — nem volna-e olyan szives, hogy megmagyarázza végre, voltaképp mit keres ön itt, nálam, ma este?

— Mit keresek! — visszhangzott Favereau ajkairól — mit keresek! — Habozott egy percig, aztán elszánva folytatta, bár hangja nagyon remegett: — Az imént már említettem önnek. Meg akarom értetni önnel, hogy én vagyok okozója annak a lealázó helyzetnek, amelyben ön jelenleg van; ennél fogva én vagyok az, akivel önnek holnap reggel le kell számolnia.

— Ah! Ne mondja! — szólt csodálkozva és ingerülten Dodd hadnagy. Halántékán az erek csak úgy duzzadoztak a fölindulástól. — És mi lesz akkor azzal a kis legyintéssel a herceg arczán, mit gondol? Ha önt agyonlövöm, az már megfelelő elégtétel lesz a herceg becsületének?

Amint elhallgatott, gubbasztva gunyos megjegyzésén, hidegen örökődő szeméi egyszerre sajátos rágást vettek észre Franciaország miniszterének elnyűtt vonásain, a föl villanó boszu megrándulását. Abban a pillanatban egész valóját jóizü kaczagás rázta meg. — Oh, oh! Sir, látom, mire gondol, nagyon jól látom. Azt meg kell adni, hogy ön a hercegnek igazán megbízható, hasznavehező barátja. Hanem, nézzon ide, Favereau ur, — és széles barna kezei haragjának egész súlyával nehezettek az asztalra — én egészen az ön véleményén vagyok, annyiban, hogy önt valóban le kell löni, Sir, éppen úgy, mint barátját, a herceget. Talán még inkább! De azért, mindezek daczára, eszem-

ágába sincs, hogy kiállják önnek, és alkalmat adjak, hogy ön esetleg félretehessen engemet az utból, mielőtt megszabadítottam kedves hazáját ettől a ... ettől az élődi semmirekellőtől. Nem, Sir!

Az amerikai most fölemelkedett székéből, egész nagyságával; haragjában szörnyűnek látszott testi erejével, győzhetetlennek erkölcsi felfogásával. — Még hozzátehetem, Favereau ur: ha egyszer leróttam e kötelességemet a társadalom iránt, önnel akkor se verekszem meg. — És Favereau fölemelt keze erőtellenül lehanyatlott. — Ném, — folytatta az amerikai — ön tölem élhet tovább, a maga gyalázatával, ha egyébert nem, hát kiméletből fehér haja iránt.

(Folytatása következik.)

Saison.

Balra tarts!

— máj. 29.

Kedves közönség, megengedi, hogy a rendőröket, akik a Kossuth Lajos utcában odaálltak a gyalogjárókat balra utasítani, humorosan fogjam fel. Nemcsak a czéhbéli humoristának kötelessége ez, — ignoblesse oblige — hanem a pesti embernek általában is. Na ja, majd komolyan fogom fel, hogy nem tudok sem enni, sem inni, sem öltözni, sem járni, sem élni, sem — valószínűleg — meghalni sem, úgy, ahogy illik! Evés közben, engedelmükkel, csemcsegek, s ha megkérdik, miért, akkor nem szégyellem el magam, hanem élcezen ezt válaszolom:

— Megszoktam csemcsemő koromban.

Ha iszom, ajkam lenyomata ottmarad a poháron, s ha figyelmeztetnek rá, elmésen így felelek:

— Daktiloszkópia. Ujjlenyomat, de én a szájjammal csinálom. Ez benne az ujj.

És valamennyi fogyatkozásomra tudok egy ötleteset, azért születtem ebben az ötletes városban. Hogy ahol sokan tolongunk, ott *queue* volna képezendő, ezt a követelést megölöm eme szójátékkal:

— Queue? Nem kő! Üssé kő!

És így tovább. Ragaszkodom a nevéletlenségeimhez s humoros formában teszem ezt. A krokisták neveltek engem erre, akik mindig óstorozzák a társadalom kinövéseit. Hát minden kinövés, amit kinövésnek nézek. Ha muszáj a Földet, ha még jobban muszáj, a Világegyetemet is kinövésnek tekintem, elvicczelem, kivicczelem, levicczelem és úgy élek, mint Marczi Hevesben.

A rendőrök, akik a Kossuth Lajos utcán most pótolni akarják azt, amit édes szüleink elfelejtettek belénknevelni, marcziágom elé gördítenek akadályt. Ezért tánczmestereknek csufolom őket, és mikor azt mondják, hogy balra, balra, akkor balra öltöm ki a nyelvemet feléjük, és ha ott a helyszínén hajlandó vagyok is balra menni, szentül megesküszöm magamban, hogy ezentul csak jobbra megyek. Miért?

— Mert az jobb. A jobb mindenesetre jobb, mint a bal.

Vagy egy másik megokolást parancsolnak? Van az is:

— Balra menni? Balitélet, balogság, balgaság. Ballépés. Nem akarja, hogy a feleségem a jelenlétemben ballépést kövessen el?

Jó Isten! hogy Budapest milyen humoros város. Itt az utczaseprőnek több humora van, mint Berlinben Roda-Rodának, s biztos, hogy Berlin is, Pest is nyerne a cserén, ha kicserélnők a két humoristát. Roda-Roda nagyszerűen söpörne utcát és a mi utczaseprőnk ragyogóan rodarodázna. Mit változtat ezen, hogy én azt hiszem: jobb volna több jó utczaseprő, és beérném kevesebb jó humoristával. Sőt, hogy humoristák nélkül esetleg hajlandó vagyok egészen el-lejünni, ellenben az utczaseprőt nem akarom nélkülözni? Nem lehet a humor ellen tenni, ha egyszer beleszorult az emberekbe. Nekünk ki kell élveznünk a humort, mert mi mindig nagyon komoly népek voltunk. Tessék elgondolni, hogy keletről jöttünk, lóháton. Lovon ülő ember nem nagyon viccelhet, mert elharapja a nyelvét. Különb is: a keletiek komoly emberek. Aztán jött a tatárjárás, utóbb a török hódoltság; kevés alkalmuk volt az embereknek a nevetésre, mert sem a tatárok, sem a törökök nem ismerték a tréfát. Kubláj kánról azt olvasom, hogy a Kárpátoktól Pekingig terjedő birodalmából minden szép leányt a maga számára vett meg s legalább egyszer meg is kóstolta. De egész hosszú életében egyetlen bonmot el nem hagyta a száját. Kubláj kánnak igaza volt. Jobb csak egy héten is egy friss lány, mint mindennap hét új viccz, amit esetleg másod-harmad kézből kap meg az ember. A törökök valahogy ugyanígy gondolkodhattak, mert amíg ők Budán székeltek, addig nem sok humoros írás termett a magyar irodalomban. No és egyáltalában: a magyar irodalom! Ne felejtjük el, hogy Halotti Beszéddel kezdődik és *ettől* olyan szomorú lett, hogy az irott humoron még ma is nagyon sokszor lehet őszintén és szívből zokogni.

Ezért kell megengedni Budapestnek, hogy humoros legyen. Az egész mult és az egész nemzet nevében teszi ezt. Sirva vigadni, ez volt régen; vigan sorvadni, ez van most. Ágyban párnák közt nem akarunk meghalni, inkább a kaczagástól pukkadjunk meg, ha már nem lehet kitérni, például egy szójátékkal, a Halál elől.

Most veszem észre, hogy egy kicsit messze mentem. Arról volt szó, hogy a rendőrt csufoljam ki, mert menni akarja tanítani az embereket. Minek ez, biztos ur? Ha nem tudunk menni, akkor is biztos, hogy tönkremegyünk. Járnunk tanuljunk? Ha a legjobban járunk, akkor is rosszuljárunk. S ha mindig balra tartunk, akkor is jobblétre szenderülünk.

Nem kell ezt folytatni. Minden test annyit nyom, amennyi vizet szorít ki a helyéből, de Pesten minden csak annyit ér, amennyi vicczet lehet kiszorítani belőle.

Ó, ha Rómának egy feje volna, hogy egy csapással leüthetném! De, felséges császár, ha egyszer nincs, ha egy feje sincs? Mit üttetsz le helyette?

Gábor Andor.

Az alagutban.

Zengő dübörgés most az életem.
Sikongó boldogság, szikrázó emlék —
Szívembe hordom Mária szerelmét.

S közel a drága, kincses, dus Duna,
Mely békélt kinokkal lomhán hőmpölyög —
Minden szerelem fáj. S minden kin örök.

Nem-látón nézek messze, előre . . .
És most nekivágnék gyönyörrel tele,
Halálnak, életnek, mindennek. Vele.

Nagy Lázló.

INNEN-ONNAN.

= **Utczai történelem.** Egy városatya azzal az indítványgyal lépett a tanács elé, hogy ha valamelyik fővárosi utcát a jövőben a haza egyik-másik nagy fiáról nevezik majd el, az utca sarkán álljon egy tábla, mely az illető tetteinek történetét foglalja össze. Az eszme kétségkívül helyes, mert legalább a jövőben utczanévtulajdonosok kénytelenek lesznek még életükben tettekről gondoskodni. A név eddig, igen sok esetben, csak jelző volt, ezután talán tartalommal is válik. A név-indítványozónak ezentul lexikonnal kell magát felszerelnie, s ha nem tud összehordani egy táblára valót, jobb ha otthon marad. A történelem majd belekapcsolódik az életbe, utczái lesznek, kirakatokkal és autóforgalommal. A sétálgató évszámokat olvas le a házsámok alól, s a házsámok arról fognak álmodozni, hogy valamikor évszámokká válnak. Egy latin közmondás azt tartja, hogy a történelem a tudományok anyja. Még egy lépés, s az utca a tudományok nagyanyja lesz.

* * *

= **Kotorék.** A kutyakiállítás a résztvevők élénk csaholása mellett bezárult. Elvitték a díjakat a selyemszőrű pincsik s a dédelgetett daxlik. Aranyérmeket, ezüstérmeket, oklevelet. Milyen büszkék és milyen boldogok lehetnek a perzsaszőnyegek s hideg vénlányölekek hempergői! Napokig kalitkában élni, mint otthon a Mandi kanári, csodálatni, simogatásokat élvezni, s hízog szavakat hallgatni. Közönséges ember fel sem tudja fogni, hogy micsoda kéj lehet például okleveles kutyának lenni. De mint a tavasznak a solymári rózsalány-ünnep, a kutyakiállításnak is megvan a csattanója. A kotorék-verseny. Ami abból áll, hogy egy lyukba bujtatott rókát ki kell a kutyának üldözni. Vagyis számtanilag felállítva a dolgot: adva van egy kutya, egy róka, egy rókalyuk, s ezek összege a kotorék. Gyönyörű szó. Ha már másért nem, de ennek évi felújításáért is szükség van a kutyaparlamentre. Nagy kutyabarát lehetett, aki kitalálta. Sietünk is átnyújtani neki az elismerés kutyafáját!

* * *

¶ **Egyszerűbben!** Mária Feodorowna anyaczárnő Pétervárott egy rekviemen nyilvánosan megrótta az orosz főváros egyik legszebb és legelőkelőbb asszonyát feltűnő öltözködésért. Az angol királynő is, legutóbbi párisi tartózkodása idején, igen elítélő hangon nyilatkozott a divathóbortról, és nyíltan megmondotta, hogy a divat tultengései elidegenítik szívét a párisi nőktől. Szóval, legmagasabb helyről fujdogáló legujabb áramlat: egyszerűbben! Az orosz társaságokban, de mindenütt egyebütt is, a legutóbbi eseményekből kifolyó-

lag alkalmasint mihamar az egyszerűség lesz az élv a női toalettek műhelyeiben. Minthogy pedig a nők csak a végleteket ismerik (ez a legdrágább és legvonzóbb bennük), most a hölgyek öltözködésének egyszerűsége és kerestlensége lesz türhetetlen. Férfiak, sirjatok! A fügefalevél ára hihetetlenül magasra fog szökni! Ha a diszes ruha sokba kerül: még hagyján. De ha a minden disznélküliekért kell tönkremennünk: ez elkésztető. Királyi felség, Mária Feodorowna asszöny! Alázattal esedezünk, hadd járjanak asszonyaink és leányaink diszes ruhákban!

* * *

¶ **Minden jegy elkelt.** A táblát ki lehet akasztani, a táblát, amelyről nyár elején pesti színházdirektorok rózsaszín álmokat szönek s amely, fájdalom, nem Thália csarnokának kapuját disziti a jelen esetben, de Juszticzia komor templomát. A Rózsai—Gusztai tárgyalás című rémdráma utolsó fölvonása táblás házat vonz nap-nap után, s akiknek mára a görög tragédiák véres borzongásai sem okoznak gyönyört, — bájos és drága pesti asszonyok — zsufolásig töltik meg a törvényszéki karzatot, hogy lélegzetfojtva hallgassák a szigorú bíró kényes kérdéseit és sáppadozva nézzék a gyilkosokat, az igazikat, akik nem vetik le a maszkot az előadás után. Ó, mert nagy és pokoli gyönyörűség is az, amely a rizsporcs arczokból a szivre futtatja a vért: szolid és tisztességes asszonyok el nem követett bűneiket élük ki lihegve és fulladozva a karzaton, míg a bírói emelvény előtt jajgat és vonaglik az élet szennyes komédiája. Akik hisznek Freud professzornak, — és ilyenek sokan vannak Pesten — nagyon tanulságos studiumokat végezhetnek ezen a tárgyaláson, amelynek legérdekesebb szereplői nem a vádlottak padján ülnek, hanem a karzaton.

* * *

¶ **Ribári Mór.** Nem a protekció liftjén emelkedett a direkciós szoba párnázott karosszékeig, hanem hallgatagon és szerényen lépett be a kapun, ezelőtt negyven évvel. Így indult el az első lépcsőn, mint díjtalan gyakornok, a Foncière biztosító intézet akkor még igénytelen, kétemeletes házában, sokadmagával, mert a hivatalnokpályán akkor is, ezelőtt negyven esztendővel is sokan voltak; a tudományos pálya a gazdagok kiváltsága volt. Egy szegény kisiparos szabó vézna, tizenégyesztendős fia — a nagyok közt hallgatagon és szerényen így indult Ribári Mór — ment, ment a meredek lépcsőkön fölfelé, sohasem fáradtan, sohasem csüggedten, mindig szerényen, de telve önbizalommal. Sokan elmaradtak, sokan kidőltek mögötte, a kis kétemeletes házikóból nagy, gazdag, négyemeletes palota lett, Ribári Mór az elsők közt volt, akik a téglákat vitték a mindig emelkedő intézethez. Most pedig magyar nemes lett az egykori kis praktikánsból, a király neki és utódainak »alsólóczy« előnévvel a nemességet adományozta.

Trencsénteplicz

kénes hő- iszapfürdők csuz,
források és kőszvény,
ischias, neuralgia, borbaj stb. ellen. Kiváló
klíma, komfort és kényelem. — Január 1-től
június 15-ig, szeptember hó 15-től december
hó 31-ig lakás, el- Buda-
látás, fürdő v. iszap napi 8 kor. pestől
4 óra. Prospektust küld: a fürdőigazgatóság.

SZINHÁZ.

Anna Pawlowa.

Anna Pawlowának, aki most két estén át a Népopera színpadán színporkázik művészete egész szellemességével, a táncz teoretikái és megértő rajongói rendszeren az életrekeltés érdemét tulajdonítják. Az életrekeltés itt a ballet classique dogmatikus és merevnél-merevebb formáira vonatkozik, melyet mi az utolsó nagy csillag, a Taglione letűnté óta a befejezettségében és problémátlanságokban elhaló művészetek lomtárában hittünk. S jött Anna Pawlowa és új életet lehelt a kihűlt és merev formalizmusba s alkotó energiával s művésztemperamentuma lelkeségével töltötte meg őket. Ámde azt hiszem, hogy e kitűnő teoretikusok és megértők tévednek, mikor a Pawlowának ezt a feladatot osztják ki. Sőt talán éppen az ő csodálatos táncza a legjobb bizonyossága annak, hogy a klasszikus balletforma, évszázados kulturájával és évszázadok fegyelmezte szabályosságával, a tökéletesültek és egyben elhalók közé tartozik. Egy művészet — főleg az olyan kötött és kolostorian szabályos, mint ez — megszünt élőnek és halónak lenni abban a pillanatban, mikor már csak a zseni közvetíthet számunkra belőle valamit. A zsenik ritkák, s a művészetek addig élnek, míg a kezdeményező zsenik munkáját talentumok folytatják és kapcsolják át az új zseni megérkezéséig. A zseni nem folytatója és nem újraélesztője régi művészeteknek, hanem mindig új művészet teremtője, aki legfeljebb régi formákból indul ki. Anna Pawlowa igazi zsenije a maga művészetének s éppen ezért új művészetet teremt a régi nyomokon.

Az orosz császári balletiskola konzervatív levegőjében nevelődött s megtanulta tökéletes mesterségbeli készségét mind e századokon át szentesített figuráknak, pasknak, attitűdöknek, capriccióknak, pirueteknek, ronde de jambe-oknak. Az abszolút testi kulturával, amelyet ezekkel és ezeken át megszerzett, egyben beléje oltódik e formák külsőségeinek levetkezhetetlensége is. Ez adja meg kapcsolatát a régi ballethez, de amit tánczol, az nem a régi ballet, az nem klasszikus sémák kombinációja és variációja, nem merev és megkötött, hanem e külsőségek mellett is közelebb áll azokhoz a ritmusokhoz, amelyeket a modern táncz reformátorai találtak meg az egész test mozgásának szépségére számítva már s természetes szabadmozgás lehetőségeire, nem pedig a karokéra és a lábakéra csupán, amelyek a megmerevített s a túllszoknyával bekeretezett törzsön függenek. Anna Pawlowa a legtipikusabb balletfigurákban is egész testének, e karcsu és aczélosan pattanó és ivelő testnek teljes szabadságát és mozgásharmóniáját adja. Ez az első különbség, amely a halott formától elválasztja. Ezzel függ össze az is, hogy művészete mindig naturalisztikus jellegű. A klasszikus ballet pas-jai tökéletességükben is teljesen eltávolodtak egyrészt az emberi test természetes mozgáslehetőségeitől, másrészt attól, hogy a test belső életének hűséges külső kifejezései legyenek. Elfinomult és indulattalan a klasszikus ballet; amit Anna Pawlowa

teremtett belőle, helyenkint misztikusabb és szenvedélylyel telien természetes.

Most, hogy teljes kifejlődésében látjuk őt, sokkal inkább úgy hat, mint aki a maga új művészete céljaira használja föl a régi formákat, mint hogy e régi alaknak ad új életet. Sokkal több szabadság van benne, mint amennyit a ballet classique valaha is el tudott viselni, sokkal több szabadság, individuális élet, sőt szeszély is. Az eredeti forma külön ismerte a tánczot s külön a némajátékot mint másodrendű kísérőt, — magának a táncznak akrobatikussága, látszólagos emberfelettsége és természetfelettsége kizárta azt, hogy emberi indulatok kifejezője legyen — Anna Pawlowánál ez az akrobatikusság nincs meg, ellenben éppen ezáltal jut szóhoz mindig és a tánczczal egyidejűleg a némajáték is. Anna Pawlowa ugyanazokat a problémákat oldotta meg, mint a Duncan, a Ruth St. Denis, Maud Allan és a Wiesenthalok, de elég nagy művésznő volt ahhoz, hogy eközben a belénevelt régi balletformák megkötő és korlátozó formáit is elbirja. Ez teszi, hogy külső megjelenésében kötöttebbnek látszik amazoknál, de belső élete, az egymásután következő formák kapcsolása és kiválasztása épp oly teljes és dramatikus kifejezője megélt és erős fantáziával áthatott indulatainak. Anna Pawlowa nem lett reformátor külsőségekben s tánczának a testi ritmusok e tökéletes megoldásában mégis forradalmi jellege van. Ha Pawlowa a régi balletet tudta volna új életre kelteni, virtuóz lett volna. Ő azonban igazi művész, akinek ujat kellett adnia és tudott is adni.

Bálint Lajos.

Csöndes felvonásközök.

— Reinhardt. —

Emlékszel, hol ültünk, amikor először jött? Fönn a kakasülön kényelmesebb ülés esett, mint most a zsöllyén. Az emberek kiszaladtak felvonásközökben a forró, izgalmas tavaszba, dadogva lelkesedtek s megszorították egymás kezét. Ma különösek a szünetek. A közönség két pártra oszlik. Egyik az édes buffet-t pártolja, másik a sósat. Egyéb véleménykülönbség nincs köztük. Csak én járok a két párt között, mint peripathetikus, és nézem az emberek arczát, édes-e a szájuk ize, vagy sós? Nekem se édes, se sós. Az, ami benn a színházban történt, már alig-alig vonatkozik ránk, a forradalmárok foga kihullott s a diszletek színét lemosta az eső. Reinhardt színháza társadalmi találkozóhelylyé vált, mint a többi színház, ahol lehet látni ezt-azt, beszélgetni, szerecsenfánkot, vagy kaviáros-zsömlyt enni. Az emberek pulzusa kettővel se szaporább. Jó estét, jaj de régen nem láttam. Az a nézetem, hogy a felvonások lármások, de a felvonásközök csöndesek.

Ha becsületesen akarunk beszámolni az idej német-járásról, akkor nem a felvonásokról, a felvonásközökről kell írunk. Valaha hőmérőn lehetett lemérni a közönség lázát. Preparáltan jöttünk ki a színházból, piros füllel, mintha harminczfokos fürdőben ültünk volna, és boldogan állapítottuk meg, hogy a német rendezőnek — pár órára — sikerült megváltoztatni az egyhangu és savós életet. A vilamosok gyorsabban szaladtak a köruton és élesebb volt az autó-tülök és intenzivebb az utczai láng. Akkor *Wedekind*, a brutális talentum gyujtott, és *Wilde*, aki a kor ízét adta meg. Reinhardt ma még divatot se tud teremteni. *Schmidt-bonnt* hozza, a neoromantikust, aki olyan romantikus, mint *Freiligrath*, *Arnim*, vagy *Brentano*, keleti motivumokkal,

börtönrel és török rabnókkal, csakhogy éppen kissé idegesebb és stilizáltabb, mint ők. A mai kort egyetlenegy drámaíró se jelzi. *Strindberg*-et két estén át láttuk. A fáradt rendező hozzá menekül, semmiesetre sem irodalmi értékei miatt, inkább azért, mert a svéd költő a rendező kezére játszik s az instrukciója majd oly fontos, mint a szövege. Nem közönyös neki, hogy a hőse kék kabátot hord-e, vagy sárgát. Szereplője nemcsak az ember, de a jégszekrény, a zongora, a lámpa, a telefon, a kótapapír, a nyárfa, az összes szinpadai kellékek, lírikus pantheizmusa a lelki történéssel párhuzamosan elevenül és jelentősen szinpadra viszi az egész valóságot. Gyönyörű volt az első felvonás diszlete (*Wetterleuchten*). A földszint csendélete, a függőlámpával s fölötté az első emelet kivilágított ablaksora, ahol a férj elvált felesége lakik, a ráboruló véres függönyökkel, mint egy örömtanya. *Bassermann* öt perczig vacsorázik, némán. Minden mozdulata várakozást kelt. *Moissi* gyengéd, dekadens jelenség. Dallamosan beszél németül, olasz kóta szerint. De sokszor kellene őket látnom, havonta többször, mint *Varsányi* Irént, *Hegedűs* Gyulát és *Pelhes* Imrét, hogy eldöntsem, csakugyan úgy el vagyok-e tőlük ragadtatva s nem az ujságuk, a gesztusuk ismeretlen volta hat-e reám?

Már harmadszor csöngetnek. Azelőtt ilyenkor oly tolongás volt a nézőtérben, mint egy színházégnél. Nyugodtan állunk, tüzelő pontok, sajnáljuk eldobni a cigarettát. Egy ur új cigarettát vesz elő és tüzet kér tőlem. Tűz csak a felvonásközökben van.

Pun n.

Rózsahegy-i növendékei. A művészi nevelés bármilyen téren is legfeljebb mesterségbeli tudást adhat. A színjátszás mesterségbeli készsége az embertestanyag formálhatóságában, tehát a beszéd és a mozgás teljes kulturájában van meg. *Rózsahegy-i* Kálmán növendékei a múlt héten mutatták be képességeiket. Egyben pedig kitűnő mesterük nevelési eredményeit, s bizonyosságát adták, hogy *Rózsahegy-i* teljesen tisztában van a feladattal, amelyet oktatószerepében be kell töltenie. Növendékei egytől-egyig pompásan beszélnek: értik, amit mondanak, s ahogy mondják, mindig megérthető. Tiszta kiejtés, közvetlenség és okosság van növendékei beszélnitudásában s ez a legszebb eredmény, amit a művésziskola elérhet. Friss és jó mozgás egészíti ki az eredményes nevelőmunkát.

Karinthy Frigyes moziszkecscse. A moziszkeccs írója lenge anyaggal operál. Olyanformán van a dráma kellékeivel, mint az alvó a valóság tárgyaival, amelyek egyszerre repülnek, felemelkednek és megcsufolják a fizika törvényeit. Ez az álomszerű könnyűség (minden technikai nehézség megszűnése) maga is ihlető csábítás. *Karinthy* Frigyeszt ez vezethette a filmhez, ez a korlátlan lehetőség, amely szabadon érvényesíti a poézist és a szatirát, az ő szatiráját, amely dehogy is karrikatúrája a valóságnak és az embereknek, dehogy is egy realista szerény észrevevései, hanem szimbolikus illusztrálás (mint minden mai művészet), állítás, plusz az élethez. Külön mondanivalója van a szatirájának — l'art pour l'art — a félszegségünkről, a tragikómikus emberről, mint a költőnek önmagáról, nem empirikus, de intuitív megfigyelés alapján, a priori. Azon a szikrázó és szellemes filmen, amit vasárnap láttunk, azt mutatja be, hogy buvócskázik a féltékeny férj önmagával és hogy fogja meg végül önmagát, a racionalizmus hurkaival. Ez a férj nem szenvedélyes és nem vigyázatlan, mint a velencei mór; inkább racionalista: okoskodó, mindent tu gondolkodó, előrelátó. Többek közt még a moziszkeccs íróját is meggyanusítja. A felesége pedig hü, de ez már gyanus neki. Nem is nyugszik ádigg, amíg össze nem hozza egy hadnagygyal és fel nem kergeti a hadnagy lakására és meg nem csalátja magát. Akkor úgy érzi, hogy

mindent megelőzött. Amikor beteljesedett az, amitől félt, — a neuraszténiás emberek ismert, nagyon emberi vonása — megnyugszik a sorsában s mosolyogva vonul be a felszarvazott férjek hadseregébe. Az árkon-bokron vágató szatirát sem papíron, sem szinpadon nem tudjuk megérzékelteni, csak a filmen és a mozi könnyed dobogóján hat valószerűen, s éppen ez jellemzi *Karinthy* Frigyes rábeszlő, boszorkányosan stilusos művészetét. *Somlyó* Zoltán finom muzsikáló vereseket irt a szkecshez. *Gellért* Lajos nagyon jó színész, aki a fiatal műfaj minden ügyességét és mélységét érzi és érezteti. Azt akarjuk, hogy ennek a kitűnő kísérletnek, a komoly irodalmi megindulásokban és féktelen hahotákban gazdag főpróbának, a hétköznapi tréfákön át-átszillanó új értékeknek nyoma maradjon itt is, a színház-rovatunkban és jelezze egy új drámai író s egy új műfaj jelentkezését.

Pásztor Árpád előadása. *Pásztor* Árpád ezen a héten előadást tartott az Uránia-színházban. Másodszor tért vissza világtörvényszerű utjáról, s amit látott, az idegen kincseket elének öntötte. Ő az első globetrotter író. Valaha a riportereink olyan féltékeny voltak, hogy még itthon se érezték magukat biztonságban és egy eső is elmosta a riportjukat. *Pásztor* Árpádnak otthonos az egész földgolyó. Könnyű szívvel és nyitott szemmel utazik. Ami eléje kerül, nyomban értékévé lesz benne. Bátor és friss szempontok szerint nézi a világot s hajón-vasúton rohan a világ eseményeihez. Serény és fürge, mint egy riportter, a megbízható tudása, a ritka iráskészsége pedig egy európerre és egy írora vall. Izgató szenzáció volt hallani az előadását, látni a messze és érdekes világot, egy érdekes egyéniségén keresztül.

Művészet.

Munkácsy szobra. Kár volt most már hetedszer kiállítani a szegénységi bizonyítványt a modern magyar szobrászatról, hogy nem képes egy egyszerű portrait-szobrot állítani Munkácsynak. A zsűrinek igaza lehet most, hogy a szűkebb pályázatra bocsátott négy művész munkája közül egyik se méltó a kivitelre, de semmiesetre se volt igaza először, sőt másodszor és harmadszor se, mikor *Pásztor* János egymásután háromszor igen kitűnő szobrot mintázott Munkácsyról. Vagy csakugyan azt hitték a zsűriurak, hogy a hetedszerre kikínálódott és agyonunt feladat megoldása most jobb lesz, mint volt első három alkalommal, mikor még a friss invenczió, merész neki-buzdulás és szilaj lendület vezette mintázófájukat? Mert akkor a zsűriurak lehetnek igen kitűnő szobrászok (bár akkor miért nem csinálják meg *ők* a szobrot?), de nagyon rossz pszichológusok, mint ez ki is tűnt e nem tudom már hányadik, tán millenáris szűkebb pályázaton. Most nem a *Pásztor* Jánosén, de a *Kisfaludi Strobl* Zsigáén találtak — mint mondják — »fejleszthető elemeket«, de ha őt is hétszer fogják repetáltatni, az ő tüdejéből is csakugy kifogy a szusz, mint a *Pásztor* Jánoséból. Elvégre — igaz — Munkácsynak nem sürgős a szobor, de az új magyar szobrászat becsületének tán mégis fontos lenne, hogy engedjék egyszer már a kivitelig is, ne csak a meddő tervezésekig. Addig fogják ugyanis hivatalosan kijelenteni a szobrász-urak egymásról, hogy tehetségtelenek, hogy a végén majd elhiszszük magunk is. Pedig eddig éppen az ellenkezőjét hittük. S ez állapotnak mégis csak jobb volt, még ha a kollégák véleménye közelítené is meg inkább az igazságot.

Kapuzárás a Nemzeti Szalonban. Szegény *Nemzeti Szalon* igazán nem tehet róla, hogy kapuzárásul nyári kiállításra nyitotta meg kapuit. Tavaszi tárlatra rendezkedett be, de az istenek másként határoztak s olyan forró napsugarakat bocsátanak át

az Erzsébet-teri kis palota üvegtetején, hogy a legedzettebb kiállítási látogató is riadtan menekül ki a szabadba. Zöltséget ugyanis ott most szebbet láthat. Ezzel nem akarjuk éppen azt mondani, hogy a Szalonban is csupa zöltség a látnivaló, bár az is bizonyos, hogy ha a Szalon nem is sejtette előre a korai nyarat, a kiállítók jó része bizony amolyan kánikulai színvonalra készült csak. Pedig egész sereg díj: két aranyérem, két ezüstérem, két 500—500 és négy 300—300 koronás díj csábította őket a vitézi tornára, csak hogy ezuttal a zsűrinek jobban fog fájni a feje a díjaktól, mint a versenyzőknek. Azok érdemelnek majd díjat, akik ki fogják eszelni: ki érdemel itt díjat a derék polgári középszerűség ez egyetemes szürkességében? Egyetlen rokonszenves vonása a kiállításnak, hogy erősen szóhoz jutott benne a ma meglehetősen hajléktalan ifjúság, bár még az új nemzedékből is hiányzanak a nagyobb lélekzetű legények. Mégis: Csűrös Béla, Englerth Emil, Csermely János, Barkász Lajos, Kampis János, Márton Ferencz, Lovaghy Dénes, Sándor Móricz, Szirt Oszkár és Záhonyi Géza néhány erőteljes akkorddal valamivel frissebb szint adnak a kiállításnak, mint amelyet a művészet e zsbongó hetivásárain az utóbbi időben már-már megszokni voltunk kénytelenek. A beérkezettek közül Szlányi Lajos, Háy Gyula és Endrey Sándor gardirozzák a fiatalokat, mindnyájan intímabb és így közvetlenebbül ható apróságokkal.

R. M.

IRODALOM.

A halhatatlan hercegnő. (Lakatos László novelláskönyve.) Minden korok művészetében észlelhető az a hullámozás, amely a naturalizmus brutális mélyeit szelid lejtővel vezeti át a sima, stilizáló hajlandóságból születő l'art pour l'art felé. Minden nagy, forradalommal kezdődő megújulás végső értékeinek dekadenciájába, elfinomodottságba hajló záró akkordja ez a neo-romantika, amely nálunk az utolsó esztendőkből a biedermeier intim szépségeire emlékszik, újraálmodva a levendula illatát és a sárguló aczélmetszetek nemesen naív vonalait, öntudatosan, valami egészen halk és betegen szép nosztalgiaival sóhajtva a nagyapák életének hangulatai után. Több ez pusztán divatnál, egy kemény, szögletes és hangos, siető kor művészetének tudat alatti menekülése ez a legközelebbi multba, amely intim szépségével, csendes, muzsikáló érzéseivel és halvány porcellánokra emlékeztető krétás színeivel jobban csábítja a romantikus fantáziát s az elfinomodott művészi eszközök érvényesülésének tágabb és gazdagabb teret kínál.

Lakatos László ennek a stilizáló, raffináltan egyszerű, valójában száz rejtett vonatkozású, a mult formáit új színekkel kitöltő művészetnek egyik legértékesebb rajongója. Nagy kulturáján keresztül szűrve, már eleve művészi formákba törve jut el tolla alá a valóság. Kiválogatva és elhagyva a zavaró motívumokat, egy generális hangulatban oldva fel az apró változatokat. Nem maga az élet valósága érdekli, sokkal inkább izgatja a művészet valósága, amely képekben, szobrokban és könyvekben inkarnálódik. A multba való belefelejtkezések mindig kapcsolatban állnak nála művészi vonatkozásokkal s illúziókon élesedett és esztétikai gyönyörűségekre szomjas szeme, ha szeszélyesen siklik át az élet egy megszokott, közömbös bonyodalmán, képek, szobrok és könyvek hőseit, történeteit látja beléje, a művészet álmaival és valóságát keresve az életben. Ez a közvetlen hatásokat kikerülő, de mégis, őszinte lirizmussal átfűtött művészet kiindu-

lasi pontjában azonos a kritikussal, aki magát a művészetet veszi nyersanyagának, amit szétboncsol és újra formál, mint az író az élet valóságait. És ez a megállapítás az a határvonal, amely Lakatos Lászlót elválasztja és megkülönbözteti azokról az íróktól, akiket szintén érdekel a biedermeier hangulata. Tagadhatatlan, hogy ezen a vonalon túl nagyon sok alkalom kínálkozik az író précieux hajlamainak kielégítésére, az édes szavak mézének fokozására, de Lakatos fegyelmezett művészi ereje szerencsésen uszsa meg a legkönnyebben veszélyessé válható helyeket is.

Kötetének majd minden novellája arra a szigorú önkritikára vall, amely Lakatos László írásművészetének egyik legjellemzőbb erénye. Ennek köszönhető, hogy könyve mindig egyenletes és harmónikus. Az először megütött akkord hangulatát egy percze sem veszíti el, ami a témák változatosága mellett külön művészetszámba megy. Nekünk legjobban tetszettek a *Halk galanitéria*, *Drága lovagkor*, *Mme Julie* és *Louis* című finom és szinte álomszerű vonalakkal czizellált történetek. Ezekben írói kvalitásai és költészetének legegyénibb hangulatai egész teljességükten nyilatkoznak meg, de a kötet többi darabjaiban is mindig megtaláljuk a gazdag és előkelő művész, a melancholikus szépségekben egész lélekkel gyönyörködő poeta kézjegyét. Tartalmas, stílusos, szép könyv Lakatos László új novelláskönyve s annak a modern művészi iránynak, amit fentebb pár szóval vázoltunk, egyik legértékesebb és legkarakterisztikusabb nyeresége. Kiválasztottak számára íródott, annak az előkelő és exkluzív társaságnak, amelybe csak a szellemi arisztokráciával való rokonság hamisíthatatlan passepartout-jával lehet belépni. Igazi művész ennek a közönségnek meghódítását mindig a legelső ambíciói közé számítja.

Az erdő hangja. (Czóbel Minka új verseskönyve.) A legizgatóbb, legnyugtalanabb és legfurcsább verseskönyvek közül való, amik az utóbbi esztendőkből a kezünkbe kerültek. Czóbel Minka nemesveretű, bánatosan szép és érett költészetében egy új fejlődési étappé-ot jelöl. Sokszor szinte forradalmi hangot üt meg (*Egy hét*, *Virrasztó* stb.), a lélek átalakulásának forró tüzeivel egyformán megolvastva aranyat és salakot, máshol azonban már a lehiggadt, kitisztult értékek ragyogásával kápráztat (*Álmok kertje*). A *Tükrökről*, *szobákról* című ciklus szakadozottsága és egyenlensége mindennél világosabban elárulja, hogy Czóbel Minka egyéni költészetének régibb értékein keresztül új ösvényre indul, új és szélesebb kifejezési formák felé törekszik új mondanivalói számára. Egy újra forrásba jött költői lélek becsületes és őszinte beszámolója az új könyv, amely szemlélődéseinek elmélyüléséről és művészi skálájának kiszélesüléséről egyformán hű képet ad. A természet rajongója, a fák és fűvek, madarak és felhők szerelmese ez a csengő énekű, értékes és nemesen magyar költő, akinek új programja is megérdemli legkomolyabb figyelmünket. Nyelve plasztikus, tömör, hajlékony és mindig kifejező, reális világszemlélete pedig, amely észreveszi az élet leghétköznapibb dolgainak mélyén felcsillámló poézist is, olyan egyéni bájot ad költészetének, amely egyenlenségeiben is elárulja a született talentum erejét, és kíváncsivá tesz a bejelentett új program egyre tartalmasabb és érzesebb zengésű folytatására.

A kék budoár. (Modern Könyvtár.) Halk hegedűszó, valami örök bánat zenéi Miklós Jenő novelláiban. Az alap hang egy busan megütött moll-akkord, de nem szeszélyes írói pesszimizmus, hanem komoly férfi-szomorúság. Minden

Ha fáj a feje ne tétovázzák, hanem használjon azonnal: **Beretvás-pastillát**

mely 10 perc alatt a legmakacsabb migraint és fejfájást elmulasztja. Ára 1 korona 20 fillér. Orvosok által ajánlva. Készíti **Beretvás Tamás** gyógyszerész **Kispesten**. Kapható minden gyógyszerárban. 3 doboznál ingyen postai szállítás.

érzésnek megfelel egy szín, tanultuk a szimbolista Mallarmétól. Miklós Jenő kedvencz színe a kék; nem a tavaszi olasz egek viharos, vad kéksége; hanem egy fájdalmas, elvészõ kékség, holmi kialvó szemafórok kék szeme a sínek mellett a vidéki éjszakában, vagy egy szafir-szinû kis oltári lángé egy lombardiai templom sötétjében. Ez a lemondó, hallgatag bus világ esik Miklós Jenő alakjaira, akik többnyire megtört, kiszorult, reménytelen emberek. Az egyik újságíró, ki halálra dolgozta magát; a másik velencei gondolás, ki már fásultan viszi a nászutasokat; a harmadik bolondos óbudai polgár, ki galambokat fogdos s ez az egész életprogramja... nagyobb részt olyan férfiak és nõk, akik elrontották az életüket, csupa *valé*. Mit kezdhet velük az író? Elsóhajtják: a tragédiájukat és elvesznek a szemünk elõl. Mennyi álom hal még a kék budoárban, ebben a kis jelentéktelen vidéki kamrában, s mily rettentõ az elzúllott író sóhaja, ki nem tud már írni s csak rubrikákat lát maga elõtt a papíron, rovatokat, hétköznapot, számokat s a költészetnek vége... Miklós Jenő halk mesemondása: komoly, objektív és tiszta mûvészet. Van néhány sora — *A könyv* címû novellában — egy házaspár éjszakai beszélgetésében, az álmos, kócos asszony szavai és mozdulatai, néhány sor errõl a nõrõl és õszülõ hajjáról, ezeket sohasem lehet elfelejteni. (Sz. L.)

KÖZGAZDASÁG.

A Magyar Cukoripar r.-t. Ullmann Adolf elnöklete alatt május 26-án tartott közgyûlésén az igazgatóság javaslatához képest határozatba ment, hogy az alapszabályszerû leírások foganatosítása után fenmaradó 1,446,535,36 korona tiszta nyereségbõl részvényenként 120 korona, vagy 102 német birodalmi márka osztalék fizetessék, 175,999,50 korona pedig új számlára vitessék át. Az igazgatóságba új tagul Kántor Miksa választott meg. A felügyelõbizottság tagjaivá megválasztottak Bróza Alajos, Dókus Gyula, Láng Ernõ, Nógrádi Károly, Rothkugel Arnold lovag és baranyavári Ullmann Odón (új). A közgyûlést követõ igazgatósági ülésen elnökké Ullmann Adolf, alelnökké Mailáth József gróf v. b. t. t. és Zichy Andor gróf választottak meg.

Az »Unio« Élet és Gyermekbiztosító-intézet m. sz. a nagyszámmal megjelent biztosított felek és dr. Wittmann Mór udv. tan. elnöklése mellett folyó hó 24-én tartotta 51-ik rendes közgyûlését. Az 1913. évben 15,527,375 K új üzlet kötöttetett. A biztosítási állomány 84,684,372,64 K-ra emelkedett. Esedékes tőkék fejében a lejolyt üzleti évben 2,110,956,79 K lett kifizetve. A díjtartalék 22,647,650,18 K-ról 24,075,145,27 K-ra emelkedett. A jutalék felemelési tartalék 310,827,52 K és a külön tartalék 365,748,50 K-val szerepel. A díjbevételek és kamatok az 1913. évi nehéz és szomorú kereseti viszonyok daczára 5,175,430,06 K-ról 5,483,369,47-re emelkedtek, ami az intézet célutadatossá és gondos vezetését élénken bizonyítja. A közgyûlés a jelentést és mérleget tudomásul vette és a felmentvényt egyhangulag megadta. A felügyelõbizottságba a lelépõ tagok újra megválasztottak.

»Az Anker« élet- és járadék-biztosító-társaság, (magyarországi igazgatóság, Budapest, VI., Anker-palota). 1914 márczius havában benyújtott a társaságnál 1595 ajánlat 9,588,673 K biztosított összegre és kiállított 1606 kötvény 8,572,408 K összegre. Díjak fejében bevett a társaság 2,725,182 K-t, elérés és elhalálozás folytán kifizetett 863,270 K-t. A január-márczius havi idõszak alatt benyújtott 4865 ajánlat 29,896,197 K-ra és kiállított 4493 kötvény 25,541,836 K-ra. Ugyanezen idõszakban díjakért 6,846,500 K-t vételezett be a társaság, elérés és halálesetek folytán pedig 2,417,616 K-t fizetett ki. A társaság vagyona 1913 december 31-én 210 millió K, biztosítási állomány 621 millió K. Halálozások és esedékessé vált elérési biztosítások folytán a társaság fennállása óta 477 millió K fizetett ki.

Fejfájás kinozza ??? akkor sürgõsen szedjen *Bertrápasztillát*. E készítmény elsõrangú klinikai észlelések szerint teljesen ártalmatlan, mert sem a szívre, sem a vérkeringésre, sem a gyomorra károsan nem hat. Hatása gyors, megbízható és a legmakacsabb fejfájásokat is radikálisan megszünteti. Minden gyógyszerárban és drogueriában kapható.

HETI POSTA.

Nagyvárad. P. Ha figyelemmel kísérné a neveket, melyek novellisztikus közleményeink homlokán megjelennek, nem vetné szemûnkre, hogy csak õsmert nevû írók kéziratát méltatjuk az elolvasásra. És ha õsmerné *A Hét* multját, tudnia kellene azt is, hogy az õsmertlenség homályából mi emeltük ki azok legtöbbszörét, akik ma a magyar irodalomban neves írókként szerepelnek. Hogy ez a szerencse önnel nem esett meg idáig, nem a mi udvariatságunkon, hanem az ön gyõngye tehetségén mulott. Ha azonban az hiuságának jól esik, hogy az üldözött szerepében tetszeleg magának, Isten neki, mi vállaljuk a vádat, hogy nem vagyunk udvariasok.

Elyos. A beküldöttek nyomán nem merünk végleges ítéletet mondani. Ha akad az asztalfában valami, küldje be.

Bég. Hogy a »szabadság-hercege« alatt mit kell érteni, — nem tudjuk. A szabadságnak idáig csak apostolai, vértanúi és árulói voltak. A »szabadság-hercege« nyilván valami rokokó-smokknak a találmánya.

Bibató. A bábjátékot az Iparmûvészeti Múzeumban adták. Négy előadás volt. Bõvebb felvilágosítást szívesen ad az Iparmûvészeti Múzeum igazgatósága, vagy az a tanár, akit levelében említett.

Felelõs szerkesztõ és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

A nõi szépség titka, hogy a toilette-asztalról ne hiányozzanak a hirneves *Kriegner-féle Akácia-szépítõszerek*, mint a páratlan akácia-arczkenõcs, akácia-puder és akácia-szappan, amelyek kaphatók a Kriegnergységyszertárban, Budapest, Kálvin-tér (Baross-utca sarok). Postai szétküldés naponta.

Ferdére taposott cipõsarkok az eleganciát tönkreteszik. A »Berson« gummisarok viselete, amelyek a bõrnél is tartósabbak, a cipõsarok letaposását kizárják. Utánzatok miatt ügyeljen a vásárlás alkalmával a szõjegyre »Berson«.

KERBER HENRIK

Budapest, VIII., Nap-utca 29. szám

Alapított az 1890-dik évben!

Szõrme-, szõnyegporoló-, megóvó-, valamint szõnyegmosó-, tisztító- és javítóintézet. Ablaktisztítás, lakástakarítás, padlóbeeresztés, "Tapeta" festett fal, fal-festmény-, freskótisztítás és féregirtási vállalat. Butorberaktározás külön e célra rendezett száraz fülkékkel. Telefonszám: József 3—86

Szensavas Borax
üdit, szepit, fiatalit.
11levél: 30 fillér 1 doboz 1 korona

Pattanást, mitesszert, bőrvörösséget elmulaszt. Barsonysíma, rózsás, üde, bájos arczszínt ad.

EGO pipere boraxszappan... K 1.—

EGO pipere boraxcrém... K 1.50

Fõraktár: **KISS LASZLO** drogeria
Budapest, Baross-utca 81